Reino Sepp.
Högholmsgränd. 31.
127 46.

EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 14. aug. 1974
Nr. 63 (3951) **16. aastakäik**

NÄITETRUPP 'VANAEMAGA' AMEERIKASSE

Stockholmis algasid taas Arvo Mägi menuka näidendi "Vanaema" proovid Agnes Lepp-Kaasiku juhatusel, sest näitetrupp sõidab oktoobri alguses Ameerika-Ameerika-reisile, külastades kahe nädala jooksul eestlaste keskusi USA-s ja Kanadas. See on esimene tükk, mida Stockholmi Eesti Teater "eksporteerib" ülemere. Põhjuseks on see huvi, mis "teisel pool Suurt Lompi" tekkis 'Vanaema erakordse edu puhul Rootsis, kus ansambli moodustasid Agnes Lepa teatrikursuse õpilased.

Näitlejad lendavad 8. oktoobril New Yorki, kus kohe algavad kohapealsed proovid. Lakewoodis antakse 12. oktoobril esietendus, ning New Yorgi piirkonnas elunevad eestlased kohtavad "Vanaema" 13. oktoobril. Teatritrupil jääb siis mõni päev hinge tõmmata, enne kui 15. oktoobril lennukiga siirdutakse Torontosse, kus etendused toimuvad 19. ja 20. oktoobril. Torontost sõidetakse tagasi Rootsi 21. oktoobril.

Kuna möödunud kevadel Stockholmis mõlemad etendused juba kaks nädalat ette väljamüüdi, avaldati mitmelt poolt soovi kordamiseks. Ulemere reisu eel korraldatakse soovide kohaselt ekstra 'Vanaema" etendus pühapäeval 29. septembril ABF saalis, algusega kell 17.00.

"Vanaema" oli õieti teatrikursuse "eksamitööks" ja selle

Järg lk 7

Agnes Lepa ansambl USA-Kanada-reisil. Vasakul ees Tarmo Sepp ja Leena Õun, keskreas Stockholmi Eesti Teatri esimees Heljo Mängel, Uno Tõnissoo ja Epp Lohk ning tagareas Siiri Kriisa, Madis Gering ja trupi-juht ning näitejuht Agnes Lepp. (EPL-foto)

33 pika aasta järele saabus Eestist isa

Ajaleht "Expressen" jutustas reedeses numbris päikesepaistelise loo ühest eesti perekonna taaskohtamisest. Ootamatult koputati 34-aastase Agnes Lilja uksele. Kui ta selle avas, seisis seal väikesekasvuline, kõhn hallipäine naeratav mees. See oli tema isa Voldemar Ropsi, keda ta kunagi oma elus polnud näinud, sest Agnes oli 11-kuune kui venelased isa ära viisid Siberisse – emal õnnestus lapsega põgeneda.

Ema ämalie põgenes hiljem Saksamaale tütrega ja pääses 1957 Rootsi, kus pikapeale saavutati isaga Rahvusvahelise Punase Risti kaudu kontakt. Selgus, et isa oli hiljem Siberis Punaarmeesse võetud ja rindele saadetud. Seal sai ta kopsuhaiguse ja pensioneeriti sõja lõpul.

Perekond tegi pingutusi isa Rootsi saamiseks. Lõpuks tuli teade, et luba on antud. Perekond Rootsis ei teadnud aga, millal isa saabub.

– Tundsin ta kohe pildi järele, on tütar ütelnud Expressenile. Olin nii õnnelik, et hakkasin värisema, kui isa äkki seisis elusalt mu ees. Jooksin telefonile ja jutustasin emale, et isa on tulnud.

Voldemar Rops oli maandunud Arlandas. Tal oli tütre aadress. Üks takso viis ta Västeråsi kohale. Esimesel päeval Rootsis sai ta 64-aastaseks. Koos abikaasa ja tütrega käidi kauplustes ja sünnipäevalaps sai uued riided. Ta oli liigutatud. Expresseni järele on Voldemar Rops mures oma pensioni pärast – kui ta siia jääb, kaotab ta selle.

Ametnik Sovjeti saatkonnast tenniseväljakul

N. Liidu saatkonnas teenivate eestlasist ametmeeste lähenemiskatsed eestlastele Rootsis on viimasel ajal muutunud üha julgemaks. Neid on näha olnud eestlaste üritustel, näit. teatris, nad külastavad eestlasi "tervitustega kodumaalt" ja püüavad sobitada seltskondlikke sidemeidki. Alles äsja äratas tähelepanu saatkonnaametniku, KGB-ettevalmistusega ja euroopaliku välimusega Jaan Napa ootamatu ilmumine Hjorthageni tenniseväljakutele, kus eestlased tavatsevad mängida.

Tundmatu kaasmaalane, kes mängida soovis, võeti viisakalt vastu ja alles siis, kui ta mõnda aega oli mänginud, ilmnes, et tegemist on mitte tavalise kaasmaalasega, vaid N. Vene saatkonna eestipoolse ametmehega, kelle otsestesse ülesannetesse kuulub sidemete loomine Rootsi eestlaskonnaga.

Kodumaa ikestajate esindaja ilmumine tenniseväljakule äratas pahameelt ja proteste, kuna kohal pealegi viibis ka mängijaid, kelle omaksed on vangistatud ja Nõukogude rezhiimi ohvritena hukkunud.

On muidugi võimalik, et sellelaadilisi lähenemiskatseid tekib ka edaspidi teistel aladel.

Sovjeti saakonna eestlasest ametnik Jaan Napa püüdis põgenikega tennist mängida.

President Ford:

"Pikk ja painajalik unelm on möödunud"

Reedel, 9. augustil kell 17 vannutati USA uueks presidendiks Gerald Ford. Enne seda oli Nixon üle andnud lahkumisepalve välisminister Henry Kissingerile, mispeale ta lendas oma suveresidentsi Kalifornias. Nixon pidas enne kohalt lahkumist ka kõne Ameerika rahvale. Selles tegi ta teatavaks vabatahtliku lahkumise põhjused, kuid ei tunnistanud end mingil viisil süüdi. Kuid Nixon võttis kokku kõik positivsed saavutused, mis tema valitsuseajal on toimunud.

President Ford sõnas oma avakõnes, et tegelikult on tema tulevasel ametil see suur puudus, et teda pole valinud USA rahvas. Kuid ta lisas juurde, et sellegipoolest ei rõhu teda mingi tänuvõlglase tunne.

Samuti lubas Ford, et ta kavatseb kujuneda kogu Ameerika rahva presidendiks, töötada rahvusvahelisel foorumil rahu heaks.

Watergate-skandaali kohta märkis president Ford vaid, et "pikk ja halb unenägu on möödunud" ja ta avaldas lootust, et Ameerika rahval võimaldub

Järg lk 7

EPL Kolmapäeval, 14. aug. 1974

LAHKUS

Richard Nixon, mees maailma võimutäiuslikumal kohal, lahkus pärast ootamatut ülestunnistust, et ta kuus päeva pärast Watergate sissemurdu oli asjast informeeritud ja kasutas kogu oma prestiizhi ja mõju, et juhtunut maha vaigistada, kaasa arvatud surve politseivõimule.

Nixon oli sunnitud tött könelema pärast kaks aastat kestnud eitamist oma rahva ja parlamendi ees, ilmselt olukordade sunnil, kuna riigikohus sundis teda välja andma 64 kompromiteerivat helilinti nõupidamistest Valges Majas just Watergate küsimuses. Presidendil ei olnud enam võimalik salata ja põigelda. Sellegipoolest kujunes ülestunnistus üllatuseks eriti nendele, kes presidenti olid valmis läbi tule ja vee toetama, nendele, kes olid veendunud, et presidendi sügavtösised kinnitused oma süütusest on öiged.

Jääb „mulje, et ülestunnistus asja esimeses faasis ei oleks võibolla kunagi viinud Nixoni sinna, kuhu ta välja jõudis lahkumisel .

Valelikkus on see, mis shokeerib avalikkust enim, kuigi ei ole kahtlust, et vale on poliitikas üsnagi tavaline nähe.

Muidugi võiks küsida, miks president Nixon laskis asjad nii kaugele areneda ja miks ta üldse helilindistada lasi teda ennast kompromiteerivad nõupidamised? Siin paistab, et ta tugevasti hindas üle presidendi võimutäiust ega osanud uneski näha, et keegi võib teda sundida neid linte välja andma avalikuks kasutamiseks. Tõepoolest, kui Nixon ei oleks monteerinud oma kabinetti alalist könede registreerimist, ei oleks keegi saanud teda sundida midagi omaks võtma, veel vähem viia teda kongressi kohtu ette. Ta laskis nimelt seada löksu iseenesele. Ka siis, kui könede registreerimise materjalide olemasolu teatavaks sai, olnuks võimalus lindid hävitada, mis toonuks küll sekeldusi ja pahandusi, kuid mitte nii saatuslikke kui töi nende sisu. Nixoni-juhtum on klassikaliseks õppetunniks kõigile poliitikutele ja avaliku elu tegelastele.

Et skandaal on päratut kahju toonud maailma juhtivale suurele demokraatiale just prestiizhi osas mujal maailmas, seisab väljaspool kahtlust. Nixonile langeb nüüd ka süü, et see maad kajustav afäär nii pikaks venis ja et seda said teadlikult ära kasutada ka need jõud, kellele Nixoni saatus on ükskõikne, kuid kes leidsid hea võimaluse öönestada ja nõrgendada vaba maailma riikide vabaduse garanteerijat.

Watergate kõrvaldamine USA siseelust on nagu kurja ja pahaloomulise kasvaja eemaldamine ameerika rahvuskehast, millel siiski on ka see hea omadus, et ta kutsub korrale võimutäiuslikud ametikandjad ja suurendab nende vastutusetunnet. See on vajalik, sest traditsiooniliselt on just USA-demokraatial raskusi olnud 'bosside" vägivaldsusega ja kõrgete ametmeeste nõrkusega altkäemaksude vastu. Watergate rõhutas vajadust USA-USA-demokraatia uuendamiseks just kõige vanemate ideaalide järele.

President Nixoni lahkumisel saavad olema konsekventsid, mis puudutavad mitte ainult USA-d, vaid ka kogu maailma. Nixoni välispoliitika, üks efektiivsemaid USA ajaloos, oli oma joontes välja kujunenud, mis ei tähenda aga seda, et tema isiku Valgest Majast lahkumisel kõik endiseks jääks. Ilmselt ollakse mures nii Moskvas kui Pekingis, kus Nixoni poliitika suhtelliselt hästi "istus".

Moskva aplodeeris Nixoni sobimuspoliitikale, kuna see ju tegelikult muud ei olnud kui venelaste poolt juba aastaid lansseeritud "koeksistentsipoliitika", mille õnge läänerligid ei tahtnud minna. Asi läks Moskvale palju soodsamaks hetkest peale, mil USA ise hakkas pakkuma uues kuues sedasama koeksistentsivormi.

Teiselt poolt on Nixon rõhutanud vajadust hoida USA kaitsejõudusid Euroopa mandril vaatamata koeksistentsile ja seda vastu tugevaid mõjutusi kongressi demokraatlilikult poolelt, kus juhtivad isikud on sageli könelenud vajadusest lahkuda Euroopast.

Paistab aga, et välisminister Kissinger on üles ehitanud küllalt tugeva positsiooni, et oma kohal edasi töötada ka nüüd kui presidenditoolile asub senine asepresident Gerald Ford, mees palju rahvalikuma olekuga, kuid välispoliitiliselt profiilitu. Kuid seda oli ka Roosevelti asepresident Truman, kellest sai otsustamistugevamaid USA presidenti just välispoliitilistes küsimustes.

Demokraatlik erakond on nüüd hulk aega löiganud Watergate löikust. Republikaanid on kannud Nixoni pärast parandamatuid kaotusi. Näib aga, et nad praegu haistavad oma shanssi Gerald Fordis.

Ta jõuab kahtlemat oma populaarsust üles ehitada just järgmisteks presidendivalimisteks ja võib siis edukalt astuda demokraatliku kandidaadi vastu, keda senini ei ole veel kerkinud.

KLA

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 170:—
Termin (4 kuud) ..... kr. 62:—
Kuu ..... kr. 17:—

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB

Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1974

Uus USA president on aus ja korralik ent "igav ja puine"

Kes on öieti Gerald Ford, kes alates möödunud aasta detsembrist on olnud USA viitsepresident? Teda iseloomustatakse üldiselt kui läbinisti ausat inimest — meest, kes püüab olla aus isegi poliitikuna. Ja Fordi ausus on absoluutse kindlusega dokumenteeritud, kuna enne tema teenistusse astumist Valgesse Majja kontrolliti tema minevikku ja olevikku mitmesaja juristi ja FBI ametniku poolt.

Uuriti Gerald Fordi sissetulekuid, varandust, eraelu, sõpru ja tuttavaid, kuid ei leitud mitte midagi, mis võis viidata eventuaalsele skandaalile.

Ja nii saavutas Ford omamoodi edumaa isegi Dwight Eisenhoweri ees, kes juhtis USA-d 50-ndatel aastatel rahvuskangelasena. Sest Eisenhower omas siiski teatud "kahtlast kuulsust", mis oli pinnaks silmas ameerika moralistidele.

Nimelt armus "Ike" Teise Maailmasõja ajal ühte inglise naisohvitserisse, tches seda niivörd põhjalikult, et ta tahtis end oma kallist abikaasast Mamiest lahutada.

Mispeale vahele astusid nii president Truman kui ka kindral George Marshall, kes leidsid, et Eisenhoweri armuafäär ja skandaal võivad kõige tõsisemal kujul kahjustada liitlaste sõjalisi pingutusi. Lahutust ei tulnud ja teatavasti võitsid liitlased sõja.

Täpselt nagu Eisenhower on ka Ford allpool igasugust kriitikat, mis puutub avalikku esinemisse, eriti könedesse. Kuid sellest hoolimata on ameeriklased tervitanud tema sõnavõtte suurima entusiasmiga — on ju Gerald Ford esindanud Valge Maja "ausat osakonda" vastandina Nixonile ja tema paljudele üldsuse silmis kahtlastele kaastöölistele.

Pikemas perspektiivis aga arvatakse, et Fordi puisus tuleb talle kahjuks. Rahvas respekteerib ausust, kuid igatseb ka teatud teatraalsust ja põnevust.

Sotsiaalselt päritolult kuulub Gerald Ford tüüpilisse USA keskklassi. Ta elab Washingtoni eeslinnas Alexandrias, ta perekonnaelu on õnnelik — koos abikaasa ja nelja (muidugi hästikasvatatud) lapsega.

Nagu öeldud, Ford on kaunis igav: ta könet ei sütita ega ärata ka muidu ameeriklaste lootusi uueks ja paremaks maailmaks. Ja ta on samahästi kui keemiliselt puhas spontaansest huumorist.

Poliitiliselt on ta kindlameelselt konservatiivne. Peaaegu kõikides küsimustes on ta toetanud Nixoni poliitikat. Kuid tema suureks tugevuseks on võime ühendada erinevate mötteviisidega isikuid.

Ta oskab loogiliselt korrastada oma mõttekäike ja veenda teisi tema poolt esitatud ettepanekuid järgima. Ja seda omadust peetakse ülimalt tähtsaks, kui on tegemist tipp-poliitikuga.

Gerald Fordi suhtumine liberaalsetesse demokraatidesse on jahe. Paljud neist hääletasid Fordi vastu, kui teda valiti USA viitsepresidendiks. Ford on aga realist, mistõttu oletatakse, et presidendiks saades on ta sunnitud astuma nii mõnegi sammu vasakule kui ta tahab hoida vaos kongressi, mille mõlemas kojas on praegu tugev demokraatlik häälestus.

Kuid Ameerikas on olemas traditsioon, mille kohaselt iga uus president saab "poliitilised mesinädalad". Seega suhtutakse uue presidendi ettepanekutesse ja tegutsemisse suurima heatahtlikkusega. Mis aga varem või hiljem kaob.

Pärast Watergate-skandaali ja Nixoni poolt teostatud USA-reputatsiooni põhjaajamist võib aga oletada, et Ford saab presidendina ekstra palju mesinädalaid.

VÄLISKOMMENTAAR

Portugali väljavaated

Juuli lõpul peetud könes ütles portugali president kindral Antonio de Spinola, et Portugalile on tulnud aeg tunnustada oma koloniaalrahvaste õigust määrata eneste tulevikku. Portugal on nüüd valmis alustama võimu üleandmist rahvale Guinea-Bissaus, Angolas ja Mosambikis. Võitlus on lõppenud ja vastaspooled sirutavad nüüd teineteisele sõbraliku käe. Oma otsusega tunnustada seniste aafrika asumaade enesemääramisõigust astub Portugal tagasi sellesse maailma, kust ta oli väljalülitatud üle kümne aasta, seletas de Spinola.

Edasi arvustas de Spinola teravalt varasemaid rezhiime Portugalis, mis tervelt poole sajandi kestel ei vihjanud üldse võimalusele, et Portugal kunagi tahaks oma asumaade enesemääramisõigust köne alla võtta. Kui see probleem on nüüd leidnud lahenduse, siis käib sellega kaasas rahulik progress piirkondades, kus 13 aasta kestel käis mõtlematu sõda. President lisas, et kui kõik kolm territooriumi on saanud iseseisvuse, ei pruugi nad karta, et siitpeale ei või nad enam ka loota Portugali abile. Portugal tahab anda neile kõike vajalikku abi, kinnitas de Spinola. Ta tõotas, et Portugal tahab kolme uue riigi kodanikele olla teiseks kodumaaks, nagu ta seda juba on brasiillastele.

Nagu könest nähtub, on de Spinola põhimõtteliselt seisukohal, et Portugal peaks jäämа tsentrumiks portugalikeelsele ühiskonnale. Aga kuigi ta köne algul tähendab, et aeg portugali asumaade iseseisvumiseks on küps, ütleb ta köne lõpul, et vastav protsess on iseendast raske ja läheb vaja komplitseeritud läbirääkimisi enne kui kõigi kolme asumaa iseseisvus saab teoks. Sellest võib järeldada, et de Spinola mõtleb mitte ainult väiksematele või suurematele raskustele seoses mitmesuguste "vabastusliikumistega" ühes või teises senises asumaas, vaid teatud komplikatsioonidele ka Portugalis eneses kui portugalikeelse ühiskonna "tsentrumis".

On ju teada, et 25. aprillil Portugalis toimunud sõjaväeline riigipööre kukutas viis aastakümmet kestnud diktatuurilise riigikorra ja avas tee demokraatia kehtestamisele. Aga diktatuuri ajajärgust päris Portugal ka rahva kiilunemise rohketeks kildkondadeks ja nende harudeks. Riigi eesotsas ei seisa enam küll riigipöördega võimule tulnud sõjaväeline valitsus, vaid maad juhib eraisikutest ja sõjaväelastest koosnev koalitsioonivalitsus. Poliitiliselt nähtuna on olukord maal küllalt segane ja ebakindel. Praegu leidub Portugalis umbes seitsekümmend poliitilist erakonda ja rühmitust. Neist on ligemale kakskümmend niisugused, mida võib pidada erakondadeks või taolisteks algorganisatsioonideks. Vasakpoolseid iseloomustavad mitmed äärmuslikud rühmitused. Neist rohkem on aga keskerakondlasi mitmesuguste rühmituste näol. Kõige parempoolsemateks on monarhistid ja nende mötteosalised, kes aga aprillipöördest saadik pole veel avalikult üles astunud.

Seevastu on vasakpoolsed algusest peale olnud väga aktiivsed, mispärast kesk- ja parempoolsete hulgast on juba tehtud katseid, et pidurdada kommunistide ja nende käsilaste võrdlemisi suuri edusamme pärast aprillipööret. Kommunistid omalt poolt avaldavad sagedaid proteste väidetavate konspiratsioonide ja sabotazhiaktide vastu "tagurlaste ja fashistlike jõudude poolt". Kommunistid on nähtavasti ka pahased selle pärast, et nad said ainult ühe koha koalitsioonivalitsuses, kus sotsialistid ja keskerakondlased on enamuses. Valitsusvõim Portugalis pole aga veel konsolideerunud ja seepärast jatkavad pahempoolsed pingutusi rahva meelitamiseks oma poole.

Igatahes oli sõjaväeliselt domineeritav Portugali valitsus neil päevil olnud sunnitud hoiatama "äärmuslikke rühmitusi, et ned kirjas, kokkutulekutel ega avalikes meeleavaldustes ei esitaks vaateid või seisukohti, mis on vastuolus relvastatud jõudude — MFA — programmiga. See programm avaldati teatavasti 25. aprillil võimuhaaranud sõjaväelise valitsuse poolt ja kehtib muutmatult. Hoiatus näib olevat seda ajakohasem, et pahempoolsete hulgas on mitmeid põrandaaluseid rühmitusi ja need on hakanud soetama relvaladusid ilmselt sihiga kasutada sobivat juhust võimuhaaramiseks jõuga, kui seda pole võimalik läbi viia poliitilisel teel.

A. K.

"Ametiühing"

SAN FRANCISCO — San Franciscos, mis on kuulus konverentside linn, toimus äsja prostituutide ametiühingu konverents.

Seda juhatas 36. aastane endine prostituut, kes ühtlasi pani aluse oma ametiödede ametiühingule Ameerikas. Konverentsist võttis osa 400 ametiühingu liiget.

Toronto "Kungla" Rootsi

TORONTO (ER) — Toronto "Kungla" rahvatantsurühm planeerib Euroopa-Euroopa-ringreisi tuleva aasta juuni lõpul. Külastatakse Rootsit, Soomet ja Saksamaad, samuti Shveitsi ja Prantsusmaad. Teekonnal toimuvad esinemised.

— — —

Torontos suri 27. juulil Meta Vainola, sünd. 22. detsembril 1916 Harjumaal.

Tallinn loodab olümpiaregati Eestisse toomist

Samaaegselt kui Kanadas on käimas viimistlused ettevalmistused järgmiste olümpia-mängude korraldamiseks Montrealis 1976. aastal suvel (paar nädalat pärast Teisi Ülemaailmseid Eesti Päevi USA-s), on Nõukogude Liidus ja tema satelliitriikides, kaasa arvatud Eestis, kõik abinõud tarvitusele võetud 1980. Olümpiaadi korraldamiseks Moskvas ja purjelaevade regatiks Tallinna Pirital. Poolas, Katowicis ilmuv ja rahvusvaheliselt levinev suur spordiajaleht "Sport" avaldas mõned nädalad tagasi oma esimõtjel suurte tähtedega pealkirjastatud nõudmise, et 1980.a. regatt tuleb kindlasti korraldada "ainult Tallinna Pirital".

Praegu pole veel üldse teada, kus 1980.a. olümpiaad korraldatakse, kuna see otsustatakse lõplikult eelseisval sügisel Olümpiamängude Peakomitee poolt. Kuna Nõuk. Liit on juba mitme viimase Olümpiaadi eel avaldanud tungivaid soove ja valmisolekut mängude korraldamiseks ja neist ikka ilma jäänud, siis ongi sellega seletatav, et 1980.a. olümpiaadi korraldamiseks Nõuk. Liidus on "kõik rattad mängu pandud".

Tallinnas ilmuva venekeelse ajalehe "Sovjetskaja Estonia" 6. juulikuu numbris on küsimust taaskordselt lähemalt vaadeldud ja ajalehe teatel ollakse Tallinnas niisama hästi kui kindlal seisukohal, et seekord otsustatakse 1980. a. olümpiamängud korraldada Moskvas ja Tallinnas.

Selleks on Tallinna kui võimaliku regatiilinnaga lähemalt tuvumas käinud mitmeid Olümpia Peakomitee liikmeid, teiste hulgas ka mõjuvõimas Berthold Beitz Hamburgist, kellest eriti olenevad purjespordi küsimused.

Viimane on "Sovetskaja Estonia" teatell märkinud Tallinna mõjuvõimsatele sporditegelastele, et Tallinn on kui loodud regatiilinnaks, kus polegi tarvis teha suuremaid ettevalmistusi, sest need on looduslikult olemas.

Ometi on Tallinnas aga teostamisel terve rida suuremaid kavatsusi, milledest vene päevaleht lähemalt märgib järgmist: Lootusses, et Pirital korraldatakse kuue aasta pärast suured rahvusvahelised veespordi püdustused ja võistlused, milleks Moskva ja Tallinna linnavalitsused on teatanud oma valmisolekust, korraldati mõõdunud aastal Tallinnas võistlused arhitektidele vajalikkude hoonete rajamiseks Pirita randa ja jõe kaldale. Koos plaanidega on valminud ka mitmed maketid ja nendega on tutvunud asjaosalised — ametasutuste ja sportlaste esindajad.

Niipea, kui ametlik otsus langetatakse Tallinna kasuks, algab "Pirita Olümpiaküla" ehitamine, ja nimelt 1975.a. algul.

Samaaegselt on käimas juba mõnda aega uue televisiooni saatejaama ehitamine, mida hädaparaselt vajatakse enneköike just olümpiaadi pärast. Ehitamisele tulevad uued telefoni keskjaamad, mis võimaldavad kaugühenduste saamist kogu maailma ulatuses.

Kogu Pirita rand tuleb ajakohaseks muutmisele ja see teostub "kooskõlas Tallinna fasaadiga", kusjuures samaks ajaks kerkivad Lasnamäele ka mitmed 25-korrusellsed hooned. Arhitektide võistlusele esitati 12 "igati õnnestunud ja moodsat tööd", milledest kolm eriti silmapaistvat eraldati. Nimeliselt pole töödeesindajad teada. Kui see selgub pärast seda, kui 1980.a. olümpiaadi koht kindlaks määratakse (tänavu sügisel).

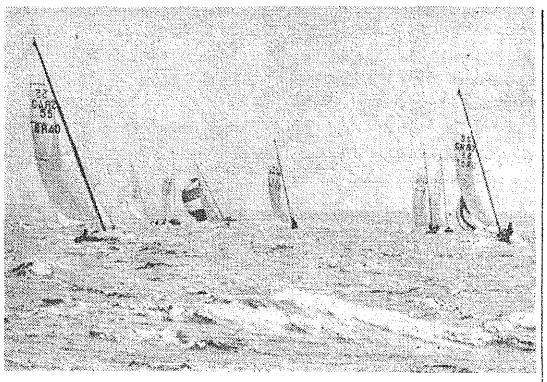
Riiklik asutus Tallinnfilm on juba valmistanud terve rea lühifilme (värvilised) Tallinna ja Pirita tutvustamiseks. Samuti on kogu Eesti kunstnikkond ja trükitöösted "mobiliseeritud" suveniiride, voldikute, albumite ja muude mälestusesemete kavandamiseks ja valmistamiseks.

Edasi on ette nähtud kogu liiklusala ümberkorraldamine, eriti uute Pirita juurdepääsuteede tajamine, asfalteerimine jne.

Osa Pirita ranna teid viiakse rannale pääsemiseks maa alla.

Ülevaates kavatsuse kohta, kuidas Tallinn Pirita olümpiamängude abilinnaks muuta, märgib ajaleht omalt poolt, et need teostatakse ka siis, kui järgmiste olümpiamängude korraldamine otsustatakse N. Liidu kahjuks. Ühes varajasemas "Sovetskaja Estonia" numbris teatas ajaleht, et üksikasjalised kavad on valminud ka Tallinna ja Moskva vahelise ühenduse parandamiseks, olgu see siis kas maanteedel, raudteedel või lennuliikluse osas, sest Nõuk. Liit on valmis oma parimat pakkuma olümpiakülastajaile.

Ka on selgunud, et Nõuk. Liidus on juba mõni aeg tagasi ellu kutsutud ja tegevusse rakendatud vastav erikomitee, mida juhib kehakultuuri minister Pavlov. Viimane käis mõõdunud aastal ka Tallinnas, kus peeti mitu päeva koosolekuid ühenduses 1980.a. olümpiaadi korraldamisega N. Liidus. Vastav erikomitee loomine on päevakorras ka Tallinnas (EPL/KE)

Regatt praeguse Pirita ranna ees.

Narvas hävis 3500 hoonet

Okup. Eestis tähistatakse Narva vallutamisest 30 aasta möödumist 'jubelikirjutistega".

Sel puhul märgib vene leht 'Sovjetskaja Estonija", et "sakslased tegid linna maatasa enne lahkumist". Kokku hävitanud sakslased 3500 hoonet.

Muidugi "unustavad" venelased, et linna hoonestiku lõviosa hävitati nende endi poolt õhurünnakutes 6. märtsi ööl 1944.

Eestlaste spordielu

Praegune kodumaa parim kettehelitja Viljo Kuusemäe tuli N. Liidu meistrivõistiustel kuldmedalile 61-meetrilise heitega. Kaugushüppes saavutas hõbemedali sel suvel võistlusrajale tagasi tulnud Tõnu Lepik hea tagajärjega 7,81 m.

Ta oli üle aasta eemal võistlemisel saadud vigastuse tõttu. Helgi Parts, kes hiljuti lennutas naiste ketast üle 60 meetri, jäi neljandaks 55,74 meetriga.

Mis on spiooni palk

Pärastsõja-aegne raamatuturg kubiseb salakuulaja-raamatutest, romaanide, mälestuste, uurimuste ja "tõeliste sündmuste kirjelduste" kujul. Sama teemat käsitlevad raamatud räägivad nii üksikasjades kui ka põhimõtteliselt tihti üksteisele vastu. Hiilsem raamat süüdistab varasemat ebatäpsuses, luuletamises, võltsimises, sensatsioonihimus.

Anglosaksidel, sakslastel ja idariikide autoritel on loomulikult köikidel oma vaatekohad juba poliitiliselt. Asjaosalised oma isiklikkes memuaarides tavatsevad eriti rõhutada, et kõik eelnevad autorid on eksinud. Lugejal on muidugi raske otsustada, kel on õigus. Aga mõnda eriaspekti on siiski huvitav jälgida.

Mis on spiooni palk? Spioon, kes sisse kukub, tihti hukatakse või kaob jäljetult (eriti kui ta on katsunud sponeerida autoritaarsete rezhiimide tagant). Väga tihti esineb katseid sploone "ümber pöörata", panna nad töötama oma endise leivavanema vastu, söötes sellele (pisut faktidega segatult) valeinformatsiooni.

Eriti tulus on õnnestumise puhul niisugune ettevõte siis, kui spioondi annavad oma andmeid edasi raadio teel. Nii "pöörati ümber" Saksamaal Teise maailmasõja ajal tegutsenud ja Nõukogude Liidu kasuks sponeerinud "Die rote Kapelle" nimeline spioonide grupp. Sama tegid inglased tabatud saksa spioonidega, nii et sakslased olid Teise maailmasõja teisel poolel praktiliselt ilma "silmadeta" Inglismaal — mis palju aitas kaasa suure invasiooni õnnestumisele.

Suurem osa "Rote Kapelle" naiiv-idealistlikest kaastöölistest hukati sakslaste poolt.

Saksa "peaspioonide", luure ja vastuluure ülemate saatus oli erinev. Kõikide nende peamees Heinrich Himmler sooritas saksa rinde kokkuvarisemisel enesetapu. Saksa sõjaväe vastuluure ülem, legendaarne admiral Wilhelm Canaris hukati Gestapo poolt seoses nurjunud mõrvakatsega Hitleri vastu. Riikliku Julgeolekuameti ülem Reinhard Heydrich surmati tshehhi vastupanuliikumise agentide poolt.

Tema järglane ERnst Kaltenbrunner mõisteti Nürnbergi protsessil surma. Aga sõjaväe vastuluure juhataja ida suunas Reinhard Gehlen võeti üle lääneliitlaste poolt ja tõusis lõpuks Lääne-Saksamaa vastuluure ülemaks. Gehleni "kolleeg" SS-poolel Walter Schellenberg esines Nürnbergi protsessil ainult tunnistajana ja mõisteti hiljem kuueks aastaks vangi (millest istus ära vaid kolm). On nagu Gehlengi, kirjutanud oma mälestused.

Mis on edukate sploonide palk pärast seda, kui nende missioon on lõppenud? Tavaliselt siirduvad nad võimalikult tähelepandamatult eraellu. Üht spioondi on hiljem avalikult austatud — peale tema surma. Jaapanlaste poolt hukatud Richard Sorge tõsteti hiljem nõukogude kangelaseks. Tema hoiatas (küll asjata) Stalinit saksa rünnaku eest, kuid mis palju tähtsam: teatas Stalinile, et jaapanlased ei kavatse rünnata Nõukogude Liitu. See võimaldas Stalinil Siberi väeosad tuua lähinde ja päästa Moskva 1941 sügisel.

Mõned vägagi edukad spioonid on saanud hoopis teistsuguse palga — oma "peremehe" käest! "Rote Kapelle" ellujäänud juhid Leopold Trepper ja Kent (alias Viktor Sukuloff või ka Gurjewitsh) siirdusid peale sõja lõppu Moskvasse. Seal mõisteti Trepper pealesunnitud koostöö eest Gestapoga kümneks aastaks vangi, sunnitööle saadeti ka Kent.

Samal ajal "Rote Kapellega" tegutses väga edukalt Shveitsis spioonide grupp ungarlase Sandor Rado juhatusel. Rado, kes elab praegu Ungaris, on hiljuti avaldanud oma mälestused, mis ilmunud ka rootsi keeles ("Moskva anropas"). Neid lugedes torkab silma terav mentaliteediline ja stiililine vastuolu spioonitegevust kujutavate asjalike osade ja poliitilist arengut ning probleeme käsitlevate "vahemängude" vahel. Viimased kubisevad nõukogudelikust fraseoloogiast ja lööklausetest, tunduvad kohati olevat nagu hoopis eri isiku kirjutatud.

Rado grupp pidas kauem vastu kui "Die rote Kapelle". Esimene likvideeriti sügisel 1942. Rado grupi viimne telegrafist vangistati Shveitsi politsei poolt (osaliselt Schellenbergi survel) novembris 1943. Ilma raadiosaatjata jäänud Rado katsus venelasi siiski aidata, ta oli varem luba küsinud inglastega kontakti astuda. See keelati kategoorliselt. Ometi tegi Rado seda (oma mälestustes vaikib ta sellest).

Peale Saksamaa kapituleerimist nõuti Rado kohe Moskvasse. Rado astus Moskvasse sõltvast lennukist Kairos välja ja andis enda inglise vastuluure kätte. Moskva nõudis Radot välja, inglased ei tahtnud "liitlast" pahandada ja täitsid Moskva soovi. Rado sooritas nurjunud endamõrva katse ja neli NKVD ohvitseri viisid ta inglise vangilaagrist minema. Rado mõisteti Moskvas alguses surma, hiljem pehmendati otsus kümnele aastale töölaagrile.

Kõik see puudub Rado mälestustes. Kaudseid järeldusi tehes mõistame, miks Rado oli sunnitud elama "kümme aastat lahus" oma abikaasast, sakslannast Lenest. Ainult ühes kohas viitab ta kibestunult "isikukultuse aegsetele pealekaebajatele".

Niisugune oli ka eduka spiooni palk Nõukogude Liidus Stalini ajal. Ometi suunasid Hitleri rezhiimiga opositsioonis olevad sakslased oma salaja hangitud informatsiooni peamiselt Nõukogude Liidu suunas — suur osa neist polnud üldse kommunistid.

AI

Lugeja kirjutab

MASSIPSÜHHOOS EESTLASTE VASTU?

Oleks kasulik teada saada m.e pagulaskonna arvamusi rootsi pressitoetuse äraütlemisest "Eesti Päevalehele", millest lugejad võiks rohkem kirjutada. See puudutab meid kõiki. Minu arvamine selles asjas on, et me ise peame seda õige külmalt võtma ja peame püüdma selgusele jõuda, miks meie suhtes on eitavalt reageeritud. Ja kas rootslased ei võiks olla nii ausad, et nad ütleks need tõelised põhjused meile otse kätte?

Et leht ei ilmu rootsi keeles, see ei ole küllaldane põhjus eitavaks otsuseks tervelt neljal korral. See kahtlus on motiveeritud sellega, et rootsis mõne ringkonna massmeediates on kauemat aega iseloomustatud meid, me iseseisvust ja vabadusvõitlust negatiivsete, eitavate, pessimistlikkude ja raskete sõnadega ja on isegi meie küsimusi surnuks vaigitud. Ja kas ei tulnud siis nüüd äkki ka võimalus teha selliste massmeediate mõjul eitav otsus, mis nagu usku kinnitab? See on loogiline oletus eõtlistest põhjustest ja siiski ainult oletus. Aga me oleme õigustatud sellisteks oletusteks, sest selle maa massmeediates on viljeldatud paljude aastate keskel meie suhtes raskemeelseid tundmusi, negatiivset massipsühhoosi, kuigi mitte eriti intensiivselt.

Massipsühhooside vastu on väga raske võidelda. Kui üksikisiku vastu areneb mingi raskemeelsuse psühhoos, siis on ta lootusetus olukorras. Isegi suuremad rühmad nagu usundite, natsioonide, rasside ja muud vähemused on raskes olukorras kui nende vastu arendatakse raskemeelsuse psühhoosi või kui neid nagu surnuks vaigitakse. Kui vaadata kreeklaste ja türklaste vahekordi Küprose saarel, siis näib sealgi mõlemal poolel leiduvat küllalt inimesi, kellel puudub võime iseseisvaks mõtlemiseks, sest nende tundeelu on värvatud massiliikumise teenistusse.

Võitlus selliste raskemeelsuse massipsühhooside vastu peaks huvitama kõiki neid kes armastavad inimese vabadust ja siserahu.

Ja kui me siin maal oleme teataval määral laimude ohvrid, kui pessimismi me rahva ja vabadusvõitluse suhtes on väga peenikesel viisil teatavas ringis arendatud oma pool sajandit, siis tuleb siin pöörduda asjaomaste individuaalse vastutustunde poole ja püüda äratada tervet, iseseisvat mõtelmist. Inimesed peaksid siiski mõtlema ka sellele, millistest allikatest nad oma teadmised eesti rahva suhtes on saanud. Riigi mõnedes asutustes ei tohiks kohta olla inimestel negatiivsete tundeelementidega mõne rassi või rahvuse suhtes. Kes pole tundeelult terve, see tuleb ametist kõrvaldada. Ametmeeste tundeelu analüüsid on tihti vajalikud.

METALLITÖÖLINE

Boris Auksman, tehnoloogia doktor Los Angelesest koos abikaasa Astaga viibis Euroopa-reisil, kust siirduti Etioopiasse.

Eestlasi Stockholmi arvuti-konverentsil

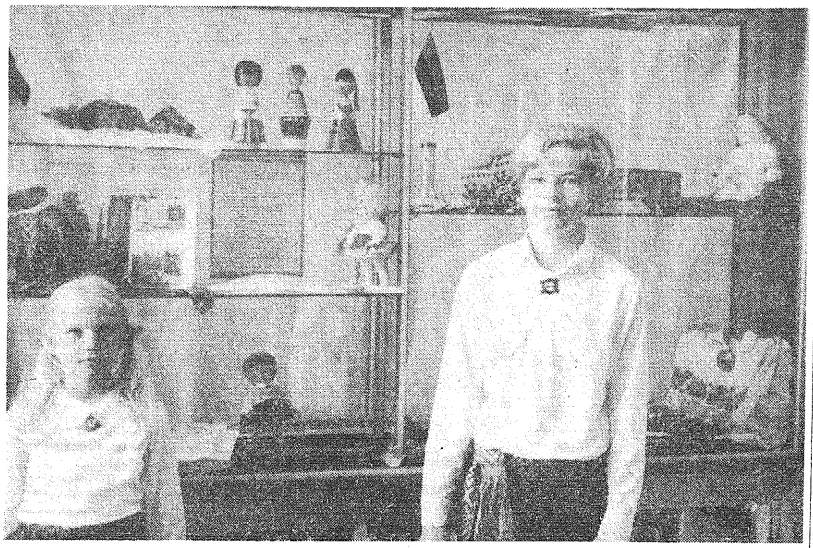
Stockholmi Älvsjö messihallis toimub suur rahvusvaheline elektronarvuti septsiallstide ja eriteadlaste konverents 4000 osavõtjaga — üks kongressi eriharusid käsitleb muide ainuüksi elektronarvutite kasutamist meditsiinis. Konverentsil on üks referentidest eestlane — dr. Rein Türn, 43, Los Angelesest, sealse Rand Corporationi elektronarvutitehnika eriteadlasi. Tema ettekande teemaks on elektronarvutite areng — kuidas kujunevad masinad ja tehnilise protsess järgmisel aastakümnel, s.o. 1980-ndast aastast peale.

Nagu dr. Türn Eesti Päevalehele märgib, on oodata, et elektronarvutitehnika sammub kiiresti edasi ja selliselt, et aparaadid muutuvad formaadilt üha vähemaiks, samal ajal aga kasvab nende kapatsiteet ja efektiivsus. Arvutitehnika on uus teadus, mis areneb nii kiiresti, et raskusi on terminoloogia järelejõudmisega.

Rein Türn saavutas doktori kraadi 1963 California ülikoolis, kus ta praegu on aineõpetajaks oma peatöö kõrval. Akadeemiliselt kuulub ta korp. Rotaliasse.

Stockholmi tuli dr. Türn pärast pikemat puhkusreisi Euroopa kontinendil. Pärast konverentsi sõidab ta tagasi Saksamaale Frankfurti, et sealt koju lennata.

Kongressi kataloogis leidusid Nõukogude Liidu elektronarvuti spetsialistide hulgas ka eesti nimed Pruuden, Eiche ja Räitsakas.

Kaks Long Islandi eesti noort Evelyn Aloel ja Martin Suuberg korraldasid Patchogue-Medfordi, L.I. raamatukogus eesti käsitööde näituse. Esitatud on väike kokkuvõtlik Eestit tutvustav kirjutis, maakaart, lipp, rahvaröivad, nukke, kootud eseneid, nikerdatud puutöid, nahka ja portselani. Näitus kestab kogu juulikuu ja kohapealsed lehed Newsday ja L.I. Advance on selle üle kirjutisi avaldanud. Pildil näituse korraldajad.

10.000 ikestatute demonstratsioonil Chicago tänavatel

CHICAGO (VES) — Chicago ikestatud Rahvaste Komitee korraldusel toimus 20. juulil Chicago State tänaval traditsiooniliseks kujunenud suurparaad, milliest võttis politsei hinnagul osa üle kümne tuhande inimese. Tänu erakordselt ilusale päikesepaistelisele ilmale ja karastavale järvetuulele, mis pani lehvima State tänaval päev varem heisatud rahvuslipud, samuti lipud rongkäigus, kujunes see üheks võimsamaks Chicago demonstratsiooniks vabaduse nimel. Paraadi edukale korraldamisele aitas kaasa ka asjaolu, et selle ettevalmistustöödega alati ligi aasta tagasi.

Kõige ees liikus Chicago politsei mootorratturite eskort, kellele järgnesid USA piirivalve lipuüksus. Ameerika Leegioni auvalve, Ikestatud Rahvaste Komitee koos aukülalistega, Illinoisi osariigi sekretariaadi auto, Välissõdade veteranide marsiüksus koos naissõjaveteranidega, kellede sirged kolonnid jätsid väga imposantse mulje. Edasi liikusid rongkäigus Cook County tsiviilkaitse, Illinoisi osariigi politsei, Ameerika Punane Rist ja Illinoisi "Õigus elule" komitee.

Külalistele järgnesid ikestatud rahvad lahtiste autodega ja marsikolonnidega.

Kõige ees liikus Ted Zierinsi hiigelplakat, mida vedasid mitmed isikud, kus oli ära toodud A. Solzhenitsöni hiljuti ilmunud raamatu pealkiri "Gulag Archipelago", näidates N. Liidu kaarti koondslaagritega, kus vastav pealkiri juhtis tähelepanu: "Need Nõukogude tänapäeva orjalaagrid süüdistavad maailma südametunnistust vaikimises!"

Edasi liikusid üksikud rahvused loosidega võetud järjestuses — kroaadid, eestlased, ida-sakslased, hiinlased, valgevenelased, serblased, poolakad, leedulased, lätlased, tsehhid, ukrainlased, ungarlased, slovakid, albaanlansed ja kuubalased.

Neist kõige arvukamalt olid esindatud leedulased ja ukrainlased, kellede arvu politsei hindas umbes kaheksale tuhandele.

Rongkäik liikus mööda aukülaliste tribüünist, mis üles seatud Chicago nullpunktis State Madisoni nurgal. Seal jälgisid paraadi aukülalised ja korraldajad, kellede hulgas olid kongressiliikmed, omavalitsuse esindajad ja peakonsulid. Eestlaste esindajaks oli seal Illinoisi Eestlaste Esinduskogu esimees August Parts.

Eesti rahvusgrupi ees kandsid Marga Tammar "Estonia" ja tema järel Leili Parts "Freedom for Estonia" plakateid. Sini-must-valget trikoloori hoidis Hillar Pähn, kes jätkas surma läbi lahkunud Hans Goldingu kohustust, kes eesti lippu varem kandnud arvukail paraadidel.

Tema kõrval oli Olaf Tammark ameerika lipuga. Rongkäigus marssisid prof. A. Vöobus koos abikaasaga, kes Chicagos juhtinud eesti rahvusvõitlust üle veerand sajandi.

Paraadil esinesid erinevad rahvad, erinevatest maadest, erinevate traditsioonidega ja erinevate keeltega, aga neid kõiki ühendas ühine saatus ja ühised kannatused kommunismi ikke all. See paraad aitas tihendada rahvast, omavahelisi sideneid ja ühtlasi aitas avada paljude silmsete inimeste silmi kommunismi kasvavas ähvardavas ohus. Paraad leidis kajastuse ajakirjanduses, raadios ja televisioonis.

Paraadiga lõppes ühtlasi ka ikestatute nädal, mille puhul lehvisid State tänaval rahvuste lipud, nende hulgas kaks sini-must-valget trikoloori, mis tekitasid paljudes uudishimu.

Mõttevahetus: Soomepoiste tagasitulek

Kaul A. Kadak avaldab EPL-s 8.6.74 oma mõtteid seoses soomepoiste ajaloo ja tagasipöördumisega kodumaale.

Härra Kadak soovib, et raamatus oleks olnud rohkem sündmuste objektiivset tõlgendamist ja esitab artiklis kriitilisi märkusi nii sündmuste kui ka osa kaasvõitlejate "subjektiivsete" muljete kohta.

Lubatagu ka siis mul, kelle aastad küll ei andnud möötu välja, et soomepoiss olla, kuid kes noore poisina, sõjasündmuste tõttu, elas Nõmmel neil päevadel kui rügement saabus Männikule, omapoolseid, hr. Kadaku arvates kindlasti subjektiivseid, vaateid esitada.

Hr. K. otsib kodumaale tagasiminekule . . . "loogilist ja mõistlikku seletust sellele kriisiaegsele sammule, mille astumisel hüljati senine poliitiline orientatsioon ning saksavastane hoiak ja ülepeakaela tõtati appi natsimeelsele sakslasele . . ." (sic!)

Aga miks oli siis hr. K. ise soome sõjaväes ja mitte näiteks Rootsis? On see loogiliselt ning mõistlikult seletatav? Vaevalt, sest kindlasti olid ka hr. K-l tunded mängus, täpselt nagu seda oli neil Eesti vastu, kes tagasi läksid. Kuid, hr. Kadak, tagasiminejad näitasid kuhu nende tunded, õlsus ja solidaarsus kuulusid: Eestile, omakstele ja neile eesti sõduritele kes kodumaal võitlesid ülevõimu vastu. Nad näitasid seda oma tegudega. Kui aga hr. K. tahab neile juurde kleepida mingit natsismi templit, siis peab ta küll pöörduma praeguste Eesti okupantide ja nende kaasajooksikute poole, et saada "objektiivset kaasvaatlejat".

Mitte ära unustades Vene rünnakut Eesti piirides võiks veel juurde lisada mõnda neist sündmustest, mis võisid mõjutada meeste enda otsust: 1. Sundrahu Soomele oli juba enam-vähem teada ja see sai ka teoks ainult mõni nädal peale rügemendi lahkumist, 2. Atentaat Hitlerile näitas suurt rahulolematust Saksa sõjaväelises juhtkonnas, 3. Kuulujutud Eestis kavatsetavast läänelitlaste rünnakust Poola suunas Balkani kaudu andsid lootust tulevikule (Churchilli mälestustest selgub, et plaan oli olemas, kui muudeti Jalta konverentsil).

Hr. K. toob esile soomepoistele pettumuse ning nördimust põhjustava kohtlemise Eestis, kuid unustab ära, millist uut lootust ja usku tagasitulek äratas nende hulgas, kes olid kodumaal. Ka meile koolipoistele avaldas see mõju ja need eestlustunded, mis neil päevil õieti suureks kasvasid on alles ka tänapäeval.

Hr. K. nendib, et maa kaitseks tol momendil oli vaja viimast kui võitlusvõimelist meest, kuid küsib siis jälle kriitiliselt, et kes õieti algatas sinnasõitu. Ja miks? Ja ega siis ometi sellest midagi loodetud? Et hr. K. siin nentimisega oma küsimustele risti vastu räägib on hea ja annab lootust tuleviku suhtes. Mis puutub sinnasõidu "algataja" tagaajamisse, siis peaks ju hr. K., rügemendi ohvitserina ise teadma, kas meestel endil oli mõtlemis- ja otsusvõimet või pidi seda neile keegi alati selgeks tegema.

Viimasel juhul peab ka küsima, kes neile käsu andis Soome sõita, et seal vabatahtlikuna sõjaväkke astuda. Lootus? Aga, hr. K. kas pole mitte lootus see viimane, mis inimeselt lahkub? Lootus tõusis meil Vabadussõja ajal, kui soomlased meile appi tulid. Ms. mainib adm. Pitka oma mälestustes missugust uut julgust ja tahet soomlaste saabumine tekitas. Lootus tõusis, kui saabusid soomepoisid. Lootust leiame ka tänapäeval iga väljendi ja sündmuse juures mis kuidagi seoses Eesti vabaduse küsimusega.

Hr. K. mainib president Pätsi ütlust, et Eesti juhtkonna suurimaks ülesandeks on eesti rahvast sõja ajast läbi viia võimalikult väikeste inimkaotustega. Hr. K. väidab edasi, et seda nõuannet ei pannud dr. Mäe ega ka need, kes saatsid soomepoisid, miksküks. Hr. K. peaks aga teadma, et kaotused vene terrori läbi küüditatute ja tapetute läbi kaugelt ületavad rindel langenute arvu.

Ka president Päts eksis, sest ta lootis, nagu kõik teised, et kommunistlik Venemaa ei ole nii julm nagu ta oli. Ja lootus oli nii president Pätsi ütluse kui soomepoiste saabumise momendil meie ainuke liitlane. Mis puutub dr. Mäe nimetamist, siis on see vist küll esimene kord kus keegi dr. Mäele sellist suurt võimu omistab nagu seda teeb hr. K.

Hr. K. küsib, et miks. Soomepoiste tulek ja nende suure abiga Tartu rinde seismapanek andis, kui mitte palju, siis ikkagi veidi aega juurde, mille veel tuhandetel inimestel jooksul võimalus kodumaalt lahkuda. Inimesed, keda muidu enamikul juhul oleks tabanud. traagiline saatus, kui mitte varem siis suurküüditamisel 1949.

Inimesed, kes siin vöörsil saavad edasi kanda seda, mida hr. K. kirjutab soomepoiste kohta nende Soomes viibimisel võrreldes olukorraga Eestis: . . . "Eesti iseseisvuse taastamise tahe kui võitluse eesmärk avalduda võitluse lipukirjana varjamatult ega olnud seda vaja peita vaid söduri teadvusse ja südamesse".

Lootus, usk ja eestlase visadus olid teejuhtideks tol korral soomepoistele, kes tagasi sõitsid. Samad teejuhid on neil, kes tänapäeval annavad oma panuse selleks, et Eesti jälle kord saaks vabaks. Selleks pole tarvis ei algatajaid, ei saatjaid, ei objektiivsust ega ajaloolist tõlgendust, sest seda juhib südametunnistus.

AGU KRIISA

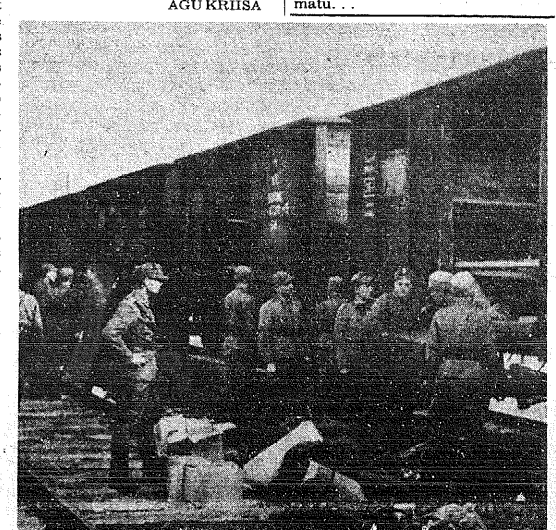
"Tundmatu" allveelaev

GÖTEBORG (EPL) — Göteborgi lähedusse Rootsi läänerannikusse ees toimuvatel laevastikumanöövritel pani allveelaev "Makrillen" äkki tähele vöörast uudishimutsevat allveelaeva-periskoopi rootsi territoriaalvetes ja manöövriplirkonna keskel.

Saadeti välja kolm torpeedopaati ja rannavalvelaev "külalise" äraajamiseks. Laevad saavutasid hüdrofoonikontakti allveeseisundis liikuva allveelaevaga, milline pidas paremaks tõmbuda välja territoriaalvetest.

Rootsi üksus jälgis allveelaeva kuni territoriaalvete piirini, ilma et hirmutuseks sügavveepomme oleks kasutatud.

"Tundmatu" allveelaev kuulub juba aastaid "rutiinina" rootsi mereväeõppuste juurde — "tundmatu riigi" huvi on kustumatu. . .

Mis sundis soomepoisse tagasi pöörduma? Lootus, usk ja eestlase visadus, arvab Agu Kriisa juuresolevas. Pildil kojupöörduvad soomepoisid on cma asju maha laadimas eshelonist Hangö sadamas.

Moskva ei taha juute tagasi

VIIN — 400 N. Liidust pärit juuti, kes immigreerusid suurte lootustega Iisraeli ja seal pettusid, on saabunud Viini, kus nad ootavad tagasisõiduluba N. Liitu. Vene võimud on nende tagasipööramise palved tagasi lükanud.

Viimase kolme aasta jooksul on Moskva andnud 40 juudile tagasisõidu load, kuid nüüd on Kremlist keelatud tagasisõidu viisade andmine.

Paljud juudid on oodanud Viinis Venemaale tagasipääsemise võimalust juba aastapäevad ning korraldanud oma soovidele tähelepanu juhtimiseks demonstratsioone ja näljastreike, kuid see ei ole avaldanud soovitud mõju N. Liidu juhtkonnale. Üks osa immigrantidest on hakanud taotlema sissepääsuviisasid USA-sse, Kanadasse ja Rootsi, et pääseda praegusest lootusetust olukorrast.

Ene ja Björn Sjöstedtile Norrköpingis sündis poeg.

Leida ja Oswald Ingel Montrealist külastasid Stockholmi.

Mercia Braun New Yorgist külastas Stockholmi.

EESTI KULTUURI KOONDIS
POSTGIRO 57588

1100 aasta eest asutati Island

Pühapäeval, 28. juulil pühitses Island suurejooneliselt oma rahvusliku tähtpäeva – mälestuspäeva sellest, kui 1100 aastat tagasi saabusid esimesed asukad saarele ja hakkasid seda asustama. Juubelipäeval kogunes ligikaudu 50.000 islandlast Tingvelliri, mis asub umbes 45 km Reykjavikist itta. Tingvelliris vormiti enam kui 1000 aastat tagasi esimesed seadused Islandis, moodustati esimene riigipäev, Alting, ja kuulutati välja ka Islandi vabariik 1944. Pidustused, milledest võtsid osa auktilalistena välisriikide saadikud ja esindajad ja Altingi liikmed, avas Islandi president Kristjan Eldjarn. Soome esindaja, kommunikatsiooniminister Pekka Tarjanne, ütlatas islandlasi sellega, et kõneles korrektset islandi keelt ja lubas 400.000 Soome marka õppestipendiumiteks Soomes. Rootsit esindas haridusminister Bertil Zachrisson.

Järgnevalt on refereeritud kokkuvõtlikult islandalase, Bergeni ülikooli juures töötava Magnus Stefanssoni artiklit Islandi ajaloo uurimise kohta ja sellest, kuidas 11. sajandil asustamine toimus. Artikkel ilmus soome päevalehes Aamulehti, Tampere.

Islandi saar avastati kunagi 860. ja 870. aastate vahel. Esimese asuka suhtes on kirjeldused islandi saagades erinevad. Ühed arvavad, et see oli kuulus norralane Naddodd, Norras tuntud seadusekaitseta viiking, kes oli läinud esiteks Fääri saartele ja sooritanud sealt vallutusretke Islandi 30-nda sajandi keskel.

Teiste kirjelduste järgi abastas Islandi esimesena rootsi päritoluga Gardar Svavarsson Sjaellandist. Naddodd lahkus maalt, millele ta oli pannud nimeks Sneland (Lumemaa), ja läks tagasi Fääri saartele. Gardar purjetas ümber maa ja vastas, et see on saar. Ta pani saarele nimeks Gardarsholme. Mõlemad ülistasid vastleiutatud maad. Kuulujutud sellest heast ja viljarikkast maapinnasest levisid kiiresti.

Seejärel otsustas norralane Folke Vilgerdarson vallutada maa. Ta asus teele inimeste ja loomadega. Tal ei õnnestunud aga pidada karja üle talve ja tuli pettununa Norrasse tagasi. Tema ristiski maa Islandiks (Jäämaa). Ta tuli aga saarele jälle tagasi ja jäi sinna elu lõpuni. Taollal oli Island muutnud juba suureks asustusmaaks.

Islandi peamine asustamine algas 874. Esimestena asusid sinna norralased, veljeksed Ingolf ja Hjörleif Arnarson Dalsfjordenist. Pärast põgusat uurimisreisi sõitsid nad Islandi kumbki oma laevaga, viisid kaasa rahvast, varandust ja karilooni. Hjörleifi surmasid tema enda ärlastest orjad, kes seejärel põgenesid Vestmanna saartele, kus Ingolf nad hiljem oma meestega hävitas.

Sellest ajast on pärit ka saarte nimi – Vestmannaeyjar. Ingolf jäi nüüd üksi juhtima Islandi asustamist. Ta võttis oma hoolde kogu Islandi lõunapoolse teraviku, Reykjanesi neeme. Ta jagas seal maad oma saatjaskonnale ja ehitas endale mõisa Reykjaviki, kus on nüüd Islandi pealinn. Linna nimi pärineb maa-ala kuumavee-allikaist (reykja: põleb, suitseb).

"Ingolf oli vallutajaist kõige julgem, ta saabus kohale siis, kui maa oli veel asustamata. ta asustas selle ja teised vallutajad järgnesid tema eeskujule," üteldakse uusasustusraamatus, mis kirjeldab, kuidas Islandi asustamine toimus. Üteldakse ka, et Ingolfi ja Hjörleifi saabudes Islandi oli Kristuse sündimusest möödunud 874 aastat.

Teade Ingolfi matkast levis Norras. Sõbrad ja sugulased läksid pärast teda, samuti ka mõned kuningas Haraldi vastased. Tollal oli Harald (pärast Hafrsfjordi võitlusi) Norra ainuvalitseja. Snorre Sturlason kirjutab, et "pärast seda võitlust ei sualdatud enam Haraldit Norras, sest ta oli kõik oma vaenlased surmanud. Aga apljud jõudsid siiski põgeneda rnaalt ja neid oli üsna rohkesti".

Islandi saabusid nüüd kõik need päälikud, kes ei tahtnud alistuda Haraldi türanniale. Neid tuli peamiselt vestlandi läänist, kus Haraldi surve oli suurim. Islandi siirdusid ka kõik need, keda Harald oli lääne sõjaretkel kodudest välja löönud.

Põgenike juhid olid julgete meeste pojad, viikingite-retkede ajal karastatud päälikute, jarlite või väikekuningate järglased, kes olid oma sõitudel tutvunud ka lääne-euroopa kultuuri- ja usueluga ja võtnud need omaks. Uuest ühiskonnast kujunes põhjamaise kultuuri peakants.

Islandi asustas nii-siis läänenorra ülemklass. "Islandi ehitasid üles rahulolematud päälikud, aga mitte rahulolematud kehvikud. Nad ei tulnud otsima senisest paremaid elutingimusi vaid võimalust jatkata neid tavu, milledega nad olid harjunud. Pärast kuningas Haraldi võitu ei olnud see enam kodus võimalik. Nad saabusid Islandi, et tagada endile neid inimväärsusi, milliseid nad oli hinnanud kõrgelt", kirjutab Olafur Larusson.

Uusasukad võtsid Ingolfi eeskujul suuri maa-alasid oma valdusse. Nad valisid need ise ja jagasid maa endi vahel. Hiljem muutsu maa saamine raskemaks ja tekitas vajaduse piiride tõmbamiseks. A. 930 olid elamisväärsed paigad täis uustulnukaid. Islandi asustamine kestis seega aastast 1874 kuni 1930. Ari Frod, islandi ajalookirjutajate isa, väidab, et Ingolfi maaletulek olevat toimunud a. 870.

"Targad mehed on ütelnud, et Island asustati viivörd 60 aastaga, et maad ei jatkunud enam teistele," ütleb Frod. Seda võib tõlgendada nii, et a. 930 oli kõikjal võetud kõiblik maa kasutamisele. Sel aastal sai maa ka oma seadusandluse. Seadusi vormiv Allting pidas tollal oma esimese istungi ja sellest ajst algabki Islandi vabariigi ajalugu.

Eelnenud viisil on iseloomustatud Islandi asustamist ja selle põhjusi. "Aga küsimus muutub peagi probleemiks, kui hakata mõtlema, mil määral see kõik on 'ajaloolline tõde'. Nii kaua, kui saagasid peeti usaldavaiks teadete-allikaiks, oli võimalik Islandi asustamisest ja valmast ajaloost kerge koostada loogilist ülevaadet," kirjutab Magnus Stefansson.

"Veel siiski, kui kuningalegende ja islandi saagasid oli hakatud käsitlema kriitiliselt ja oli täehele pandud, slandi asustamise mitmedki osad ei pidanud paika, peeti islandi keskaja kirjanduse kaht ainulaadset peateost, Ari Frodi umbes a. 1130 päritolevat islandiraamatut ja sada aastat nooremat uusasustusraamatut, ajaloolselt usutavaiks.

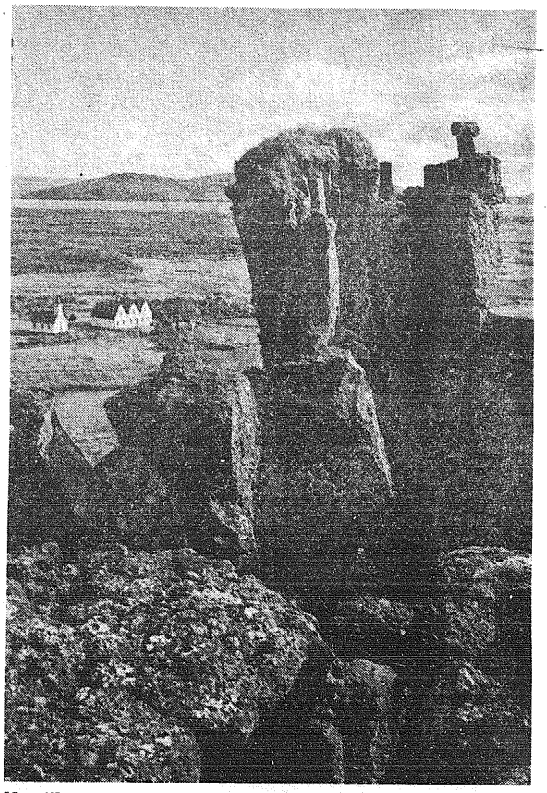
Ari suhtus suulisse pärimusse mõistvalt ja arvustavalt. Uusasustusraamat on "teos, millel pole vastavat üüheski muus kirjanduses. See on täielik maa asustamise ajalugu maja majalt, tervikiik ühiskonna sugutahvel mees meheit raporteerituna". See annab selge pildi sellest, kuidas uue maa asustamine viikingite-ajastul toimus. Uusasutusraamatu suhtes lisas ulsadust veel ka asjaolu, et vanimaid ülestähendusi võib kohandada 11-nda sjanadi esimesele poolele ja need võivad seega olla Ari Frodi poolt kirja pandud."

Kuid kriitiline ajaloouurimus on siiski esitanud terve rea asustamisse puutuvaid küsimusi. Viimastel aastatel on saagades esitatusse hakatud suhtuma kahtlusega. SAmuti on ka islandiraamatu ja uusasustusraamatu usaldatavus tehtud küsitavaks. Nii väidetakse tänapäeval, et mõnes saagas ja uusasustusraamatus tuntukssaanud kirjeldused uudisharijaist on rahva meelekujutuse tooted.

Mõned uusasustusraamatu säilinud eksemplarid osutavad põhinevust saagadele, mistõttu nende tähtsus teadusellikaina pole suurem kui saagadelgi. Saagade kombel on neiski 12-nda sajandi Islandile omaseid seletusi ja iseloomustusi, selliseid andmeid, mida ei ole tõestatud ega saagi tõestada.

Tänapäeva juhtivaid põhjamaa ajaloolasi, taani professor Aksel E. Christensen, avaldas viis aastat tagasi uurimuse, mis käsitleb viikingite-ajastu Taanit. Ta ütleb: "Küsimusele, mida me teame Islandi vanimast asustamisest, võib vastata, et teame kõik või mitte midagi."

Ta lisab, et tänapäeva allikakriitiline ajaloouurimus on võtnud Snorre Sturlasonilt meie vanima ajaloo töepärasele teadusele põhjapaneva autori tiitli. Nii on pärimus teaduse imetlused ja eksiteele viivad kasvud kõrvaldatud ja järele on jäänud napid kuid ehtsad allikad. (EPL/MR).

Maastik Tingvalliriga, kus a. 930 moodustati Islandi riigipäev, nn. Allting, kus a. 1944 kuulutati välja Islandi iseseisvus ja kus nüüd, 28. juulil, pühitseti Islandi asustamise 1100 aasta juubelit.

Näljastreik Vene esinduse ees Ottawas

OTTAWA (VE) – Kanada ukrainlased alustasid näljastreiki Ottawas N. Liidu suursaatkonna ees eesmärgiga mõjutada avalikku arvamist nõudma Ukrainas KGB poolt vangistatud ajaloolase Valentin Morozi vabastamist.

Kanada välisminister ja teised ametnikud võtsid streikijate esindajad vastu ja lubasid neile moraalset toetust. Sharp lubas võtta kontakti N. Liidu võimudega ja neile edasi anda kanadalaste mure Morozi saatuse pärast. Streikijaid külastas N. Liidu saatkonna ees sümpaatia avaldamiseks ka end. Kanada peaminister Diefenbaker. Ukrainlaste jumalateenistusest eestpalvega Morozile võtsid osa ka eestlased, kes kõndisid järgnenud rongkõigus plakatiga "Estonians for Moroz" (Eestlased Morozi eest), mida kandis Valter Pent.

N. Liidu armeeleht süüdistab soomlasi kui "musti lambaid"

MOSKVA –– N. Liidu armee häälekandja Krasnaja Zvezda süüdistab soomlasi relvavendadepidustuste pärast. Artikli autor J. Aprelev meenutab seejuures vene vanasõna, et "igas perekonnas on musti lambaid". Mustade lammastena esinevad Krasnaja Zvezda järgi need, kes "üritavad korraldada eriliselt kahtlasi kokkutulekuid".

Leht juhib tähelepanu soome ajakirjanduses ilmunud teadetele, millede järgi Soomes korraldatakse tänavu suvel eriti arvukalt sõjaliste relvavendade pidustusi. "Nendega värskendatakse N. Liidu vastaseid sõdade mälestusi", kirjutab vene armee leht.

Eriti häiriv näib olevat Lapi 6. divisiooni veteranide pidustus, mis peeti äsja Rovaniemel. Leht ütleb, et see divisioon on tuntud koostöö tõttu natsiarmeega võitlustes N. Liidu vastu.

Ja ometi purustasid hitlerüüksused muude Lapi asustuspiirkondade kõrval tugevasti ka Rovaniemet, kui nad taandusid Lapimaalt 1944.

Leht meenutab N. Liidu ja Soome vahelisi häid naabrisuhteid, mida kinnitavat omakorda 1948 sõlmitud sõprusleping. "Äratab hämmastust, miks ja kelle pärast praeguses olukorras korraldatakse relvavendade-pidustusi. Soome demokraatlikud ringkonnad püüavad N. Liidu vastaste ürituste korraldamisega ülistada sõda, mida peeti N. Liidu vastu liidus Hitleri-Saksamaaga. See on vastuolus Soome välispoliitilise joonega, " rõhutab Kr. Sv.

Eriti arusaamatu olevat, et selliseid pidustusi korraldatakse nende pingutuste valgusel, mis Euroopas tehakse pinge leevendamiseks ja rahvaste-vahelise usaldusatmosfääri loomiseks.

"Soome relvavendade-pidustuste korraldajad sammuvad ajaga kaasa sobimatus taktis ja kahtlust äratavat teed", tähendab Krasnaja Zvezda. (EPL/MR).

Eestlasest filmistaar TV-intervjuus

TORONTO (ME) – Kanada ja eesti ajakirjanduse kaudu mõni aeg tagasi laiemalt tuntuks saanud eesti modell ja filminäitleja Tiiu Leek oli filmitäheks CBC televisiooni kavas "Weekday", mis antakse pärast päevauudiste saadet. Tiiu Leeki esitamisele oli pühendatud veerandtunniline saade, mille jooksul ta jutustas intervjueerijale ja lavastajale Hans Pohlile oma karjäärist modellina ja filminäitlejana. "Weekday" saates oli ka väljavõtteid filmist "Üks täht on kadunud" ("A star is lost"), kus Tiiu Leek esineb peaosas. Tiiu Leeki esinemise oli filminud tuntud eesti kaameramees Edgar Väär, kellelt oli ka selle filmi valmistamise idee.

Esitatavale filmile põnevuse andmiseks oli üks stseen filmitud suures vannis, kuhu mahtusid nii filmitäht kui ka tema filmija ja intervjueerija. Ka filmis "Üks täht on kadunud" esineb vannistseen, kuid teisel kujul.

"Weekday" saates näidati Tiiu Leeki esinemist modellina, pikem lõik oli jalutuskäiguit High Parkis, edasi oli näha filmitähe viibimist Peetri koguduse leerilaste kirikust väljumisel, siis stseen vannis ja lõpuks vestleeb oma sõprade ja sõbrannade keskel, kus viibis ka ta öde Enda Leek. Kogu filmi läbistas vestlus Tiiu Leekiga, kes jutustas oma elust ja karjäärist, oma suhtumisest filmikunsti ;:ie.

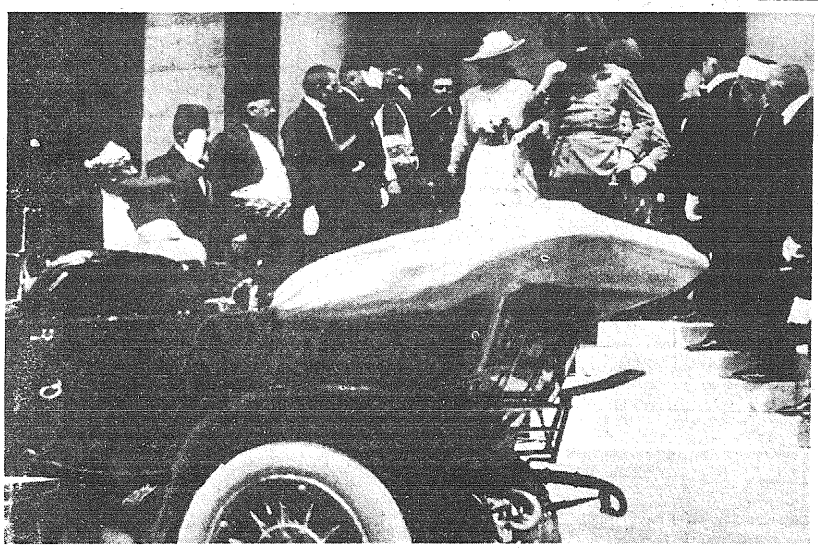
Nagu 24-aastane blond filmitäht jutustas, on ta seljataga mitmeaastane tegevus modellina. Kolm aastat on ta modellina reisinud Euroopas viibides Londonis, Pariisis, Hispaanias ja Portugalis. See on väga pingutav elukutse. See on äri.

Tal on huvi filmikunsti vastu. Riikliku filmikeskuse National Film Boardi kutsel esines ta peaosas kergesisulises "Üks täht on kadunud". See film on teatud määral paroodiaks Hollywoodi filmidele. Kuna see film õnnestus, on tal ka suurem osa teises filmis "Ära kõiguta paati". Seal mängib Tiiu Leek naisreporteri osa. Tiiu Leeki sooviks on saada sügavama sisuga osi.

Tiiu Leek töötab praegu Torontos reklaami- ja fotomodellina.

———

Öle Uibopuu Torontost, kes varem elas Lidingös, viibis reisil Rootsis ja Stockholmis.

Viimne foto ertshertsog Frenz Ferdinandist ja ertshertsoginna Sophiest enne nende langemist revolvrikuulide läbi — nad on lahkumas Sarajevo raekojast, vastu neid paar minutit hiljem ootavale saatusele.

60 aasta eest:

Saatuslikud revolvrilasud mis tekitasid maailmasõja

23. juunil 1914 hukkusid Sarajevos serbia salaseltslase Gavrilo Principi revolvrikuulide läbi Austria-Ungari keisrirliigi troonipärija ertshertsog Franz Ferdinand ja tema naine Sophie. Atentaate oli ennegi korraldatud riigitegelastele ja riigipeadele, kuid seekordsel atentaadil oli ebatavaliselt kohutav järelkaja: nood revolvrilasud pisikese Sarajevo linnakeses vallandasid suure sõja, mida nüüd tunneme Esimese maailmasõja nime all. Maailm hakkas vahejuhtumit peagu juba unustama, kuid Austria ja Serbia vahel kasvas pinevus ning 28. juulil kuulutas Austria Serbiale sõja. Kaasslaavlaste kaitseks astus välja Vene keiser Nikolai II ja kuulutas välja mobilisatsiooni. 31. juulil Saksamaa kui Austria-Ungari liitlane esitas ultimaatumi Venele, nõudes mobilisatsiooni lõpetamist. 1. augustil kuulutas Saksamaa sõja Venemaale. Oli puhkenud suur sõda.

Sarajevo sündmustest 60 aastat tagasi avaldas hiljuti raamatu Lääne-Saksa ajaloouurija Erhardt, tuues selles mitmeid seniavaldamata üksikasju saatusliku tähtsusega atentaadi kohta. Franz Ferdinand oli 1914.a. 50 aastat vana. Ta oli morganaatilises abielus krahvinna Sophie Chotekiga, kelle ema oli keisrikojas õuedaamiks. Keiser Franz Joseph oli abiellumise vastu, kuid pidi lõppeks järele andma.

Ta määras aga, et kuigi Franz Ferdinand asub kord troonile, ei tohi Sophie kunagi saada keisrinnaks. 1907. kui abielu oli kestnud juba 7 aastat, läks vana Franz Josephi süda pehmeks ja ta nimetas Sophie Hohenbergi hertsoginnaks. Sellest hoolimata jäi Sophie õukonnas põlualuseks, teda ei võetud kunagi üheväärsena õukonda vastu.

SAATUSLIKUD MANÖÖVRID

Austria-Ungari riigihoidja Bosnia ja Hertsegoviinas kindral Oskar von Potiorek kutsus Franz Ferdinandi kui Austria-Ungari armee kindral-inspektori 1914.a. juunis Bosniasse manöövritele. Ertshertsog võttis kutse heameelega vastu ja ta otsustas sinna kaasa võtta ka Sophie, et pooleldi põlu all olev nainegi saaks osa keiserlikest austusavaldustest.

Samal ajal, kui algasid ettevalmistused kroonprintsiliku paari vastuvõtmiseks, hakkas tegema ettevalmistusi ka serblaste alaorganisatsioon "Udjedinjenje ili Smert" (Ühinemine või surm), mis oli tuntud ka nime all "Must Käsi".

Selle juhiks oli Serbia salapolitsei ülem Dimitrijevitsh, kelle eesmärgiks oli Balkani serblaste ühendamine ühiseks suureks Serbia riigiks. Dimitrejevitsh arreteeriti 1917.a. ja mõisteti surma. Enne hukkamist ta tunnustas, et ta oli organiseerinud ertshertsogi tapmise.

HURRAA-HÜÜDED JA POMMID

Ferdinand ja tema kaasa vastuvõtt oli suurejooneline. Kõikjal Bosnias lehvisid lipud, majad olid ehitud lillevanikutega. Kõlasid aupaugud kahuritest ja rahva hüüded: "Zivio! Zivio!" (Elagu! Elagu!).

Sarajevos kostis hurraa-hüüete sekka järsku pommiplahvatus. Kuskilt oli visatud pomm külaliste autokaravanile, kuid see lõhkes ertshertsogi autost mitme auto võrra taga pool. Keegi ülemleitnant krahv Merizzai sai haavata.

Karavan jatkab sõitu ja jälle kostavad tee äärest elagu-hüüded. Sandarmid asuvad samal ajal kallaletungijat jälitama. See pääseb nende vahelt läbi ja hüppab jõkke. Ta püütakse sealt välja. Tegemist oli ühe 19-aastase noorukiga, kes oli valmis end oma rahva huvides ohverdama. Ta oli võtnud jõkke hüpates suhu tsüaankaali kapsli, kuid see oli liiga vana ega mõjunud enam.

"TULEN KÜLLA JA MULLE VISATAKSE POMME!"

10 minutit pärast pommiplahvatust jõuab ertshertsogi-paar Sarajevo raekotta. Bürgermeister seisab ülal trepil värisedes ja alustab ammu päheõpitud tervituskõnet:

"Teie kõrgeausus, kogu Sarajevo linn on õnnelik. . ."

Ferdinand katkestab teda järsult ja käratab: "Härra bürgermeister. Ma tulen siia külla ja mulle visatakse pomme! See on häbi!" Sophie paneb käe Ferdinandi õlale ja ütleb, et need inimesed siin pole ju ometi süüdlased. Ferdinand rahuneb veidi ja bürgermeister kogeleb oma kõne lõpuni.

Ferdinand küsib nüüd oma adjutandilt kõne teksti, mille ta peab siin maha lugema. Kuid segaduses on kõnetekst jäänud autosse. Kulub peagu kümme minutit enne kui autost tuuakse kõne. Ta loeb enne saksakeelse kõne ja küsib siis kroaatiakeelset teksti. Adjutant ulatab selle, kuid see on nagu halva endena verine. Pommiplahvatusel oli keegi saanud veristada.

Raekojas on veel teisi tervitajaid. Ferdinandi tuju hakkab parenema ja ta küsib näljatades, et kas see oli "ainuke kärakas" või tuleb veel mõni atentaat. Kindral Potiorek vastab: "Kas teie siis arvate, et Sarajevo on täis mõrvareid?"

Potiorekil pole aimugi, et ertshertsogi elu jahil on raekoja ümbruses veel tervelt seitse salaseltslast pommide ja revolvritega.

Lühikese peatuse järele väljutakse raekojast. Franz Ferdinand soovitab oma naisel raekotta maha jääda, kuna Sarajevo tänavail paraadisõit näib olevat siiski ohtlik. Kuid Sophie otsustab kaasa sõita.

Kõrged külalised istuvad autosse. Krahv von Harrach hüppab auto vasakule trepile. Sõit algab.

AUTOJUHI SAATUSLIK EKSITUS

Franz Joseph tänavalt pöördub auto Appel-Kaile, nagu seda ka esialgne marsruut ette nägi. Atentaadi tõttu oli aga marsruuti muudetud, mida autojuht ei teadnud. Talle oli unustatud kõige olulisem asi ütlemata!

"Hei pea!" hüüab kindral Potiorek. "Sa sõidad ju valesti!" Autojuht pidurdab. Tekib hetkeline arusaamatus. Siis äkki hüppab rahva hulgast keegi esile. Gavrilo Princip, 18-aastane julge serblasest üliõpilane, oli just kohvikus kohvi joonud ja välja astunud, kui nägi sinna jõudvat ertshertsogi autot. Gavrilo tõmbab taskust revolvri ja tulistab kaks lasku. Kohkunult vaatab kindral Potiorek tagasi ja näeb, kuidas hertsoginna Sophie vajub küljeli peaga Franz Ferdinandi sülle.

Hetkeks on tänavatel kohkunud vaikus. Siis puhkeb kisa. Tragunid ja sandarmid kihutavad mööda välkudes kohale. Hetke jooksul on kallaletungija mitme mehe poolt igast küljest haaratud.

Autos vahib Franz Ferdinand kohunult oma naist: "Ära ometi sure, Sophie, ära sure! Sa pead elama meie laste pärast!" Siis märagatakse, et ka Franzi silmad tarretuvad, suunurgast valgub verenire.

Krahv Harrach küsib kohkunult: "Keisterik kõrgus, kas valutab? Kas keisterlik kõrgus sai pihta?" Franz raputab pead: "Ei ole midagi, pole midagi. . ." Kuid suunurgast valgub üha rohkem verd ning sinisele univormile tekib järjest suurenev verepleki.

Auto kihutab edasi, astmetel ohvitserid kaitseks. Kuid abisaamine on juba hiljaks jäänud. Ertshertsogi ega tema naist pole enam võimalik päästa.

Princip tahtis kohe pärast atendaati kolmanda paugu lasta endale pähe. Kuid sandarmid kisuvad tal enne relva käest. Metsikult tormatakse talle kallale ja pekstakse nõnda, et tal tuli hiljem üks käsi amputeerida. Nagu pärast selgus, ei ole Princip tahtnud hertsoginnat tappa. Teine pauk oli määratud Potiorekile. Kuid Sofia oli autos pauku kuuldes tahtnud Franzi haarata ja sai seetõttu õnnetul kombel Potioreki kuuli endale.

Kuna Princip oli alles 18-aastane, et saadud teda Austria-Ungari seaduste järele surmanuhtlusega karistada. Ta mõisteti 20 aastaks raskele sunnitööle. Kuna ta oli kopsuhaige, ei pidanud ta sellele vastu ja suri 28. aprillil 1918.

Seoses Sarajevo sündmustega tabati 22 salaseltslast, kelledest kolm poodi ja ülejäänud mõisteti pikemaks-lühemaks ajaks sunnitööle. Hiljem Jugoslaavia valitsus laskis majale, kus Princip elas, asetada marmortahvli sõnadega: "Siin ajaloolises hoones elas Gavrilo Princip, kes 28. juunil 1914.a. alustas vabadusvõitlust." (VES)

Riin Rivanool

RETSEPT

Paljude suurte ja raskete kunstide hulka kuulub ka kokakunst ehk kulinaaria. Tagajärjed ja edu sellega on sama, kui iga teise kunstiga: ei saa sust maalikunstnikku ega viiulimängijat, kui sul selleks annet pole ja sama maksab ka kulinaaria kohta.

Aga teate, sageli just need kõige andetumad proovivad siiski, ja proovivad kohe ikka ja jälle uuesti, kuigi iga arukas inimene võib taibata, et see on ainult üks selge risk ja muud ei midagi.

Sama armetu lugu on minu kokakunstiga.

Kui ühelt Margaritta juures korraldatud peenikeselt peolt ja söömaajalt koju tulime, ei jõudnud Aadam külllalt ära kiita shifonmareng-kohupiimakooki, mida kohvikõrvaliseks pakuti. Kiitis sedasi mitu päeva ja pesi nii öelda minu ajusid seni, kuniks möte pähe tärkas, et asi see mul omalgi Aadama röömuks ära teha ei ole.

Helistasin siis Margaritale ja küsisin retsepti. Pliiats kohe hakkamas ja muudkui panin kõik kenasti kirja.

Keeruline oli. Mõnda asja tuli mööta grammides, teisi naeltes, mõnda panna tassi, teist kruusi ja kolmandat lusikavilsi ja nõnda edasi.

"Vahukoort võta nii ligemale kolmveerand tassi enne vahustamist ja pärast vaata, et see annaks kaks ja pool tassi välja. Munavalged löö vahule kuni püsti seisavad. . ."

"Aga mida ma kollastega teen?"

"Anna kassile!"

"Aga kui kass ei söö?"

"Siis Aadamale, või, taeva pärast, viska lihtsalt koogi sisse! Aga oota, televisioris just parajasti hakkab programm lõppema, tahan tingimata selle viimase osa ära näha. . ."

Oli teisigi segamisi. Kirjakandja käis ukse taga, siis karjus kass, nagu oleks sabapidi ukse vahele jäänud ja supipada kees üle. Aga kõige lõpuks oli mul retsept siiski käes.

Lööritasin laulda ning puhusin vilet ja asusin kooki valmistama. Mõnda asja panin peoga, teist tõstsin tassiga, lisasin kamaluga, siputasin noaotsaga või tilgutasin kannust. Ikka kõik nii, nagu kiri ees näitas, vahutasin, segasin ja hõõrusin — täpipealt nagu kästud oli ja munakollased löin ka sisse.

Siis määraksin, et kergitusainet pole üles antudki. Ei pärmi, soodat, pödrasarvesoola ega küpsetuspulbrit!

"Hea, et tähele panin!" kiitsin ennast ja sahmatasin küpsetuspulbrit ka mõned lusikatäied hulka.

Tainas tuli ahvatlev.

Enne ahjupanemist pidin siiski veel tagasi helistama:

"Margaritta, ütlesid, et praeahi olgu 4000 kraadi, aga tead, meil on pliit vist juba paar aastat vana ja niisugust kuuma üldse peale ei võta, et mis nüüd?"

"Hull oled või! 400 mitte 4000 kraadi ütlesin ma!"

No jah, väike valestikirjutamise viga. Mul üldse suurt matemaatilist vaimu ei ole ja tegelikult ja null nilkuinii midagi ei loe. Nii et sai siis 400 peale pandud ja kook ahju lükatud. Tõusis ja kerkis, ilus ja kobe mis hirmus. Tuleb passida ainult peale, et ära ei kõrbe, sest seda juhtub minu käes ka harutihti.

Just siis, kui koogi ahjust välja olin saanud, tuli Aadam koju. Hõiskas juba eemalt:

"Jõudsin täna varem! Head lõhnad! Kas teit on valmis?" ja löi selle peale välisukse kinni nii, et paukus. Nagu ta seda teinud oli, paisutas mu koogike korraks nagu ringe ja vajus siis kokku ja lamedaks kui pannkook.

"Just nagu mõnes filmis", jõudsin parajasti mõelda ja vastavalt filmisnähtule tuli mul siis nutma hakata.

"Sa piha ristike, no vaata nüüd ise, mis sa teinud oled!" jätsin selle järele nuuksumise järele, kui Aadam kööki oli jõudnud, sest on väga tore vaikselt kannatada kui tead, et keegi pealt vaatab.

Muidugi oli Aadamal kahju kenast rikkilläinud koogist ja veel enam oma kurvast naisest.

Luges kohe ette paljude paremate kohvikute nimed kust head, samahead ja veel-paremal kooki kohvikõrvaseks saada võib ja käskis mul uue kleidi selga panna.

"Veedame lõbus õhtu! Enne kinno või teatrisse — ükskõik kuhu vaid mu armuline soovib — ja selle järele väike vein, kohvi koogiga ja ühte-teist-kolmandat veel lisaks!"

Tulistjalu tõttasin riidekapi poole kleiti välja valima ja jõudsin veel vaid mõelda:

"Õnnistatud olgu Margaritta oma segase koogiretseptiga ja kõik need teised maadamid ka, kellel küpsetamiseks hea käsi on!"

†

Unustamata armast abikaasat

Hendrik Järve't

Sünd. 27/3 1894 Saugas
Surn. 5/8 1974 Norrköpingis

mälestavad sügavas leinas

ELISAVETA
SUGULASED
Eestis

Matusetalitus toimub teisipäeval, 20. augustil kell 13.30 Norra Kyrkogårdeni kabelis.

†

Armast onu

Hendrik Järve't

mälestavad leinas

ARMILDE SALUMÄE
abikaasaga

ELDOR
perekonnaga

†

Head sõpra

Hendrik Järve't

mälestavad

ADO JALAKAS
perekonnaga
ANDREI JÄÄGER
perekonnaga
LIISI JESMIN
MARIE SOONIK
ELVE KLAVAN
MIHKEL LUGUS
KRISTJAN SIIMSON

†

Head sõpra ja kolleegi

Johannes Soomägi't

mälestavad leinas

ARVO END
MARTIN LAAGUS
TÕNIS MURU
ELMAR PETTAI
RUDOLF SCHMUUL
ARNOLD SÄINAS

Robert Paff VR II/3 mälestuseks

Stockholmis suri 5. augustil pärast pikemat haigust Robert Paff, VR II/3, sündinud 27. augustil 1899.

Eesti Vabariik vääristas Vabadussõja kangelasi Vabadusristiga. Kõige rohkem oli VR II/3-ga vääristatuid — kangelastegude eest lahinguväljal. Üks nendest oli Robert Paff.

Kord aastate eest oli mul juhus kuulata Robert Paffi ettekannet Eesti noortele Võidupüha tekkimisest. Selles ettekandes Paff kirjeldas ka seda faasi Võnnu lahingust, milles tema panust oli vääristatud Vabadusristiga. Erilise julguse ja vapruse ülesnäitamise eest lahingus — nagu seda enam-vähem stereotüüpiliselt sõnastati Vabadusristide annetamise põhjendustes.

Seda ettekannet kuulates kerkisid esile mälestused meie ühisest sõjaretkest Vabadussõja algul Kalevi Maleva ridades. Ja ma mõtlesin, et Robert Paff oli oma Vabadusristi äräteeninud juba ammu enne Võnnu lahingut.

Sõjas on ikka nii, et üldisest sõdurite massist hakkavad üksikud silma paistma oma tublidusega. Sõduri tubliduse all tuleb mõista mitte ainult julgust lahingus, vaid ka kohusetunnet, algatusvõimet, leidlikkust ja praktilist meelt sõjaretke kõigis faasides — lahingus, rännakul, puhkusel. Üksikute tublidus tõstab ja hoiab alal kogu üksuse lahinguvõimet. Need silmapaistvalt tublid sõdurid saavad peagi populaarseks eestkätt sõdurite hulgas, neile leitakse tabavaid meelitusnimesid, neid võetakse eeskujuks, neilt õpitakse käitumist ja tegumoodi. Need üksikud tublid sõdurid tõstavad oma üksuse lahinguvõimet, võivad õnnelikku konstellatsiooni puhul (rivist väljalangemise vältimisel) kujuneda tähtsaks osateguriks väeosa kuulsuse tekkimisele.

Kalevi Malevas oli üks nendest tublidest Robert Paff. Tulihingelise võitlejana ta kiskus lahingus teisi kaasa, oli eeskujuks ja õpetajaks maastiku kasutamisel kaotuste vältimiseks, hoiatas laskemoona asjata raiskamisest tühja paugutamisega. Ta kippus vägisi ohtlikele luuretkedele ja sooritas neid edukalt. Ta näitas ka kuidas jalatseid tuleb hooldada, varjatud tulelöket teha metsas, milline puhkeasend on parim ja kuidas relva tuleb hooldada.

ROBERT PAFF

Robert Paffi populaarsus kaassõdurite hulgas ja muidugi ka juhtkonna silmis kasvas proportsionaalselt lahinguvälja eemaldumisega Tallinna alt. Ühtlasi kasvas Kalevi Maleva kui lööginüüksuse kuulsus ja seda mitte üksi väejuhatuse ja teiste väeosade hindel — ka vastane õppis kartma "Kaljova Maljovat", nagu venelased seda hüüdsid, veel enne rindde jõudmist Narva jõe joonele. See kuulsus jäi Kalevi Malevale külge alaliseks, ka siis kui mobiliseeritud meeste rindele jõudmisel Maleva paisus pataljoniks ja hiljem rügemendiks ja mida lööginüüksusena paisati sinna, kus oht oli kõige suurem — ka Võnnu lahingute möllu.

Väeosade sellise kuulsuse tekkimisel (neid oli Eesti sõjaväes mitu) oli oluliseks osateguriks nende üksikute tulihingeliste võitlejate võimed ja panused kogu Vabadussõja kestel, eriti aga sõja algul, kui rindel võitlesid peamiselt vabatahtlikud. Üks nendest tulihingelistest võitlejaist oli Robert Paff.

Need mälestused ja mõtted käisid mul läbi pea, kui kuulasin tema ettekannet Eesti noortele Võidupüha tekkimisest. Ja ma mõtlesin ja tundsin, teadsin, et Robert Paffi suurim panus Vabadussõjas oli eeskujulikult tubli sõduri mõju teistele võitluskaaslastele.

Robert Paff oli üks nendest kes Vabadussõja võitsid.

Villem Raid

†

Hääd kaasmaalast

Hendrik Järve't

mälestab leinas

ELLA REINUT

†

Oma liiget

Robert Paff'i

mälestab leinas

EESTI PENSIONÄRIDE ÜHING STOCKHOLMIS

• Pressi-tsitaate

SEGANE LUGU

Samal ajal kui Stockholmis vaieldakse sõjaväelaste ülendamiste ümber Oslo-valitsuse poolt ja on tarvitatud mõistet "kaitseseisukord", paistab teisel pool Atlandi ookeani käivat sootuks teistlaadi vaidlus, nagu nähtub ühest New Yorgi Vaba Eesti Sõna kommentaarist, mida millegipärast ei ole täiendatud selgitava informatsiooniga-sõnumiga. Küsimus näib puudutavat küsimust, kas Eesti on sõjas N. Liiduga juriidiliselt ja kas teistes armeedes võidelnud eestlased seadusepäraselt ei tuleks välja heita kodakondsusest. Kommentaar kannab pealkirja "Kes keda välja viskab" ja kõlab järgmiselt:

"Imeliku kombel, päris ilma asjaliku põhjuseta kistakse eesti ühiskonnas üles küsimus Eesti Vabariigi kodakondsuse kaotamisest võõrriigi sõjaväkke või teenistusse astumise pärast. Küsimuse teravik on juhitud kümnete tuhandete eesti sõjameeste vastu, kes 2. maailmasõjas olevat võidelnud ilma et Eesti Vabariik oleks N. Liidule sõja kuulutanud.

Kes ilma Eesti Vabariigi valitsuse loata astus võõrriigi sõjaväkke, see kuulus Kodakondsuse Seaduse järgi kodakondsusest väljaheitmisele. Nüüd, enam kui kolmkümmend aastat hiljem, seotakse selle "seadusevastase" teoga eesti rindemehi, kellest paljud tuhanded on lahinguväljade maakamara all, teised Siberi orjalaagreis ja ellujäänud vabas maailmas heade eestlastena töötamas ja võitlemas Eesti eest.

Kui viimane Eesti põhiseaduslik riigipea prof. Jüri Uluots 2. maailmasõja ajal kutsus eestlasi üles haarama relvad ja võitlema punaväe vastu, siis see meie tuntuimaid juriste teadis paremini kui praegused tagant-järele-targad, et mobiliseerijaks ei olnud Eesti põhiseaduslik riigivõim ja väeosad ei moodustanud vormiliselt Eesti Vabariigi sõjajõudu,

Vabariigi Valitsusel ei olnud võimalik vastu võtta ja otsustada sõjaväkke minejate kümnete tuhandete meeste avaldusi loa saamiseks mitte-Eesti sõjaväes teenimiseks.

Siis oli tarvis võidelda. Ei olnud ka kedagi, kes oleks üles tõstnud küsimuse nende eesti sõjameeste kodakondsusest välja heitmiseks. Neid rindemehi on eestlaskonnas seni peetud sangariteks, tänu kelle võitlusele ligikaudu sada tuhat eestlast pääses põgenema vabasse maailma 1944. a. suvel ja sügisel.

Nüüd meenutatakse Stokholmis "teatavatest ringkondadest" seaduse-paragrahvi kodakondsusest väljaheitmise kohta ja "mõttekaaslased" New Yorgis ja Torontos sekundeerivad näägutamistega, et polnud ikka söda kuulutatud jne.

Valdav enamus eestlasi, nende hulgas sõjamehed, on vahepeal kodakondsuse küsimuse lahendanud olude kohaselt. Härrad ministrid on nende kodakondsusest välja viskamisega, isegi sümboolses mõttes, hiljaks jäänud."

Stockholmi perspektiivist, kuigi kommentaaris Stockholmi nimetatakse, kõlab see asi kuidagi segasena. Kas mõned ülendatud ei ole enam E.V. kodanikud?

Ford. . .

Algus lk. 1

kiiresti Watergate-haavadest paraneda.

Suurem osa Nixoni lähematest kaastöölistest jäävad edasi Fordi juurde, vähemalt kuni edaspidiseni. USA ja ühtlasi kogu maailm tervitas suurima rahuloluga teadet, et USA välisministriks on edasi Henry Kissinger, mees kes "oskab ka kõige võimatumaid poliitilisi probleeme lahendada".

President Ford esmaseks ülesandeks on püüe lahendada majanduslikke probleeme, kaasaarvatud inflatsiooni pidurdamine.

Nixoni saatus on aga veel praegugi lahtine. Teda võidakse teoreetiliselt veelgi võtta kohtulikule vastutusele — palju oleneb muidugi sellest, kuidas asjasse suhtub president Ford.

Jaan Eslon üliõpilaste male-MM-il

Inglismaal toimunud üliõpilasmale maailmameistrivõistlustel võistles Rootsi esindusmeeskonnas ka Jaan Eslon Falköpingist.

Meeskond tuli teiseks Kuuba järel B-grupis, kolmandale kohale tuli Iisrael, neljandale Itaalia, viiendale Shveits ja kuuendale Shotimaa.

A-grupis võitis N. Liit USA ja Ungari ees. Võistluste üldtulemuses oli Rootsis 12-ndal kohal.

NÄITETRUPP . . .

Algus lk 1

tellis Agnes Lepp Arvo Mägilt, olles vastava idee saanud kursuse kestel. Tellimisprodukt kujunes täistabamuseks — "Vanaema" läks täismajadele nii Stockholmis kui ka teistes linnades.

Intriigi keskpunktiks on kodumaalt oma laste juurde koliv vanaema, kes satub ootamatult uude ühiskonda ja tihedasse kontakti oma lähemate sugulastega. Need on temale aga põhiliselt võõrdunud. Isegi tema oma poeg on vahepeal poisikesest täismeheks sirgunud.

Näidendis esineb mitmesuguseid perekonnaprobleeme. Seal tekib pisikesi ja suuremaid konflikte, kui ka generasioonide vahelisi arusaamatusi ja kokkupõrkeid. Kuid "Vanaemas" esineb ka küllaltki nalja ja koomikat, sest selle "lihtsa looga" on vaatajate ette asetatud peegel. Selles peegelduses tuntakse ära — kui mitte ennast ja oma lähemaid, siis vähemalt naabreid, tuttavaid ja sõpru.

"Vanaema" ettevalmistamisega ja lavale toomisega sai konkreetseks teoks pikki aastaid ühes või teises seoses mõlgutatud mõte, et näitlejate järelkasvu teadmisi ja oskusi paguluses tuleks täiendada ja viimistleda. Edasi sai eesti teatrilaval valgustatud kaasaja probleeme, mis huvitavad ja olulised mitte ainult paguluses sündinud eesti noortele.

Seoses "Vanaema" etendustega ärkas jälle avalik diskussioon eesti teatri olemasolu, tegevustingimuste ja sihtide kohta. Eriti suurt röömu valmistas teatrirahvale ja teatrihuvilistele asjaolu, et "Vanaema" mõlemad etendused Stockholmis juba kaks nädalat ette väljamüüdud. Ka teisal Rootsis oli eelmüük väga elav. Teatriringkondades oldi juba arvamuses ja lootusetuses, et eesti teatril ei ole enam publikut. "VAnaema" suutis aga vastupidist näidata.

Kuna Stockholmis "Vanaema" etendused Södra Teatris juba kaua ette väljamüüdi, tundsid paljud pealinna eestlased nukrust kui ei korraldatud kohe ekstra-etendust. Stockholmi Eesti Teater kaalus igati võimalusi soovidele vastu tulla, kuid teatrisaalide puudus kevadhooajal oli liialt suur.

Huvi "Vanaema" lisatenduseks ei ole suve jooksul sugugi vähenenud, ja seepärast korraldatakse ekstra "Vanaema" etendus Stockholmis pühapäeval 29. septembril ABF majas algusega kell 17.00. Piletite eelmüük läheb peatselt käiku.

Kohalik elu

STOCKHOLM

Realistide koosviibimine

Traditsiooniline Tallinna Reaalkooli kasvandike koosviibimine toimub sel aastal 6. septembril Stokholmis Korp! Sakala ruumides Grev Ture g. 15 III, algusega kell 18.30. Pikemalt neil päevil väljasaadetavas informatsioonis.

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1
116 48 Stockholm
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:
Eestikombelised matusetalitused
Ööpäevane valvekord

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

T. Kint: "Koloneli kiri ebaisamaaline"

Tõnis Kint, Oslo-valitsuse juht, on toimetusele saatnud vastuse kolonel Villem Saarseni 7. augusti Eesti Päevalehes avaldatud T. Kintile adresseeritud vastusele ühenduses poleemikaga nende vahel sõjaväelaste ülendamiskküsimuses.

Tõnis Kint ütleb oma vastuses järgmist:

— Teie lgp.lehes 7.8.74, Nr. 61 leidub kol. Willem Saarseni järjekordne kiri Tõnis Kintile. Palun selle kirjavahetuse lõpetamiseks alljärgnevatele ridadele ruumi. Härra kol. Willem Saarsen on rõõmustaval viisil paljastanud enda tõelise, seni varjatud seisukoha, mis aga kahjuks ühtub meie kodumaa okupandi huvidega, milles igaüks võib veenduda, kes loeb tema kirjutist: "Eesti Vabariigi Põhiseadus ei ole rakendatav paguluses". Kes seda on väitnud?

Küll on aga see rakendatav Eesti vabadusvõitluses! Kol. Saarsen jätab kas tahtlikult või ebateadlikult mainimata, et Eesti Vabariigi praegu jätkuv rahvusvaheline tunnustus on sellel Eestil, kus on kehtiv nimetatud põhiseadus ja et Ps-pärase administratiooni püsimine on praeguses olukorras üks olulisemaid võitlusvahendeid rahvusvaheliselt Eesti rahva eneseväramise õiguse taastamiseks.

Isamaalikult meelestatud eestlased hindavad kõrgelt Eesti Vabariigi Ps-pärase administratiooni pädevust võitlusvahendina rahvusvahelisel areenil. Meie kõik teame, et meie kodumaal praegu kehtib okupandi kommunistlik diktatuur, see pole ainult kol. Saarseni leiutis! Kuid vahe on selles, et meie teadmisel meie kaasmaalased kodumaal on sundolukorras allutatud sellele, nad ei ole aga oma südames kunagi aktsepteerinud seal praegu maksvat olukorda ja jätkuvalt igatsevad vabadust.

Nad on ka teadlikud, et Eesti vabastamisvõitlus väljaspool kodumaad aktiivselt jätkub Eesti Vabariigi Ps-pärase pädevuse alusel. Selles võitlevas Eestis on kehtiv II Maailmasõja ajal asetleidnud sündmuste tagajärjel kaitseseisukord.

Kahetsusega märgin, et kol. Saarseni informatioon tegevas teenistuses olevate isikute sõjaväelistes auastmetes ülendamise küsimuses pole täpne. Kõigi ülendatud isikute kohta on täpsed andmed olemas.

Kurvastusega märgin, et üks Eesti Vabariigi teenistuses olnud sõjaväelane — kuigi mitte kunagi Eesti vabaduse eest relvaga võitleja- — levitab ajakirjanduse kaudu oma ebaisamaalikku hoiakut, mis ootamatult ühtub meie kodumaa okupandi huvidega ja mis sisuliselt kujuneb vaba maailma Eesti pagulaskonna mõjutamiseks kodumaa okupandi huvides.

Vaba Eesti elab meie kaasmaalaste, valdava enamiku, hulgas edasi, samuti ka end. Eesti Vabariigi ohvitserkonna rõhuva enamuse ja Eesti rahva südames meie kodumaal.

Kol. Willem Saarseni ebaisamaaliku, meie kodumaa okupandi huvidega ühtuva kirjutise puhul, ei saa mina arusaadavalt mingit informatsiooni rohkem avaldada, ükskõik kelle nimel ta seda saada soovib.

TÕNIS KINT

Bethelis, Connecticuti osariigis, suri 26. juulil August Lutz, sünd. 20. oktoobril 1897 Viljandimaal.

Itaqueras, Brassilias suri 12. juulil Anna Erma, sünd. 20. märtsil 1884 Raplas. Anna Erma oli iseseisvuse ajal Tartu ülikooli meditsiinioodete kooli juhataja.

Nixoni skandaalne langus võimutipult

"Nixonil pole öieti midagi viga, väljaarvatud asjaolu, et tal pole aimugi aususest". Tsitaat pärineb ekspresident Trumanilt 15 aastat tagasi. Ja Adlai Stevenson sõnas juba 1950 toimunud senati-kampaania ajal, et "Nixoni riik on selline, mis on tulvil laimu ja hirmutamist, salakavalaid insinuatsioone, laimukirjutisi ja anonüümseid kõnesid, riik kus kitsikuses üksteist tõugatakse". Ja Watergate oli Nixoni ja tema kaastööliste omamoodi tippsaavutus — põhjast arvestades. Asi tuli avalikuks kahe Washington Posti reporteri põhjalike ja kartmatute uurimuste järele, samuti ka tänu Watergate-hoonestiku öövahile, kes avastas sissemurru ja alarmeeris politsei. Edasi hargnesid sündmused järgmiselt:

17. juuni 1972: Watergate-sissemurd. Demokraatliku erakonna peakorterist leitakse viis meest, kel oli kaasas täielik varustus kõnede pealtkuulamiseks. Kõigil viiel oli tihe side vabariiklaste peakorteriga või otseselt Valge Majaga.

29. august 1972: Toimub pressikonverents ja Nixon toonitab kategooriliselt, et ükski isik Valgest Majast või administratsioonist pole olnud segatud "selle kummalise looga". Nixon seletab, et tema nõuandja John Dean on teostanud vastava uurimuse — mida aga Dean hiljem eitas.

11. september 1972: Dean annab tulumaksuametile üle nimistu, kus esinevad nende nimed, kes on andnud toetusi demokraatlikule presidendikandidaadile McGovernile. Tegemist oli ühe osaga plaanist, mille kohaselt taheti ära kasutada riiklikke ametivõime et hankida informatsioone vastaste kohta ja tekitada neile probleeme.

7. november 1972: USA valib Nixoni teiskordselt presidendiks. Nixon saab 47 miljonit häält Mc Governi 29 miljoni vastu, suurim valimisvõit USA ajaloos. Kuid juba siis öeldi, et ameeriklastel parajasti polnud kedagi teist paremat valida, McGovern oli kahjuks tundmatu.

8. jaanuar 1973: Algab kohtuprotsess Watergate-meeste vastu. Protsess kestab 16 päeva, misjärele kokku seitse kaebealust, kõik CIA minevikuga, mõistetakse süüdi.

21. märts 1973: Nixon ja Dean diskuteerivad Watergate. Nixon väitis kaua, et teda alles sel kõnelusel informeeriti seosest Watergate — Valge Maja. Nüüd algab kiire sündmuste areng, millega kaasub suur isikute väljalangus Nixoni lähemas ümbruskonnas.

16 aprill 1973: Nixon muretseb informatsiooni Watergate-uurijalt Henry Petersenilt. Hiljem annab ta materjali üle kaebealusele Haldemanile hoolimata Petersenile antud lubadusest, et seda ei tehta.

27. aprill 1973: FBI-sheff Patrick Gray lahkub. Teda süüdistatakse tõendite hävitamises. Alguses eitab Gray, kuid hiljem võtab süü omaks.

30. aprill 1973: Nixon vallandab Deani. Ta aktsepteerib Heldemani lahkumispalvet, samuti siseasjade nõuandja John Ehrlichmanni ja kohtuministri Richard Kleindienstri lahkumispalvet. Viimatinemetatu lahkub m.h. sellepärast, et tal olid sidemed Watergate-skandaali segatud isikutega. Ülejäänud kolme kohta öeldakse, et Valges Majas olid nemad need, kes püüsid varjata Watergate.

7. mai 1973: Pressisektretär Gerald Warren eitab, et presidendil on tegemist midagi Watergatega või selle faktide varjamisega.

17. mai 1973: Senati Watergate-komisjon alustab tööd. Järgnevatel kuudel võisid ameerika TV-vaatajad jälgida komisjoni ülekuulamisi Nixonit ümbritsevate kaastöölistega, kes olid segatud skandaali.

25. juuni 1973: Algavad senati-komisjoni ülekuulamised, kus vastajaks on Dean. Kogu ameerika üldsus oli shokeeritud kui paljastati kogu Watergate-afäär mehe poolt, kes ise võttis osa sündmuste tsentrumis.

16. juuli 1973: Valge Maja kaastööline Butterfield teeb teatavaks, et kõiki Valges Majas toimunud kõnelusi on helilindistatud. Seega avanes ainulaadne võimalus saada tõestusmaterjali.

23. juuli 1973: Komisjon otsustab nõuda välja helilinte.

26. juuli 1973: Kohtunik Sirica sunnib Nixonit motiveerima, miks viimane varjab tõendeid. Algab pingeline võitlus Nixoni ja komisjoni vahel, mille lõpptulemuseks terve aasta hiljem on, et president annab välja 64 helilinti.

10. oktoober 1973: Keset Nixoni Watergate-muresid sunnitakse viitsepresident Spiro Agnew lahkuma. Põhjuseks on m.h. tulumaksude võltsimised.

20. oktoober: 1973: Suured väljapuhastused. Nixon vallandab erilise Watergate-prokuröri Archibald Coxi, kuna viimane nõuab välja Valge Maja helilinte. Kohtuminister Elliot Richardson lahkub protestiks. Kohtuministri abi William Ruckelshaus, kes keeldub Coxi vallandamast, on Nixoni sunnil ise sunnitud lahkuma.

23. oktoober 1973: Esindajatekoja eesistuja Carl Albert annab mõista, et Nixonit võib oodata riigikohus. Samal päeval nõustub Nixon andma välja paari helilinti kohtunik Siricale.

21. oktoober 1973: Avastatakse, et lintides leidub tühje kohti.

15. jaanuar 1974: Helilinte uurinud eksperdid leiavad, et nendega on tahtlikult manipuleeritud.

1. märts 1974: Mitmeid Nixoni nõunikke antakse kohtu alla, kusjuures neid süüdistatakse konspiratsioonis ja katsetes takistada õiguslik-juriidilisi uurimusi. Teiste hulgas on kohtulaua taga Haldeman, Ehrlichman ja endine kohtuminister John Mitchell.

21. märts 1974: Uus Watergate-prokurör Leon Jaworski, kes tuli Coxi asemele, nõuab Valgelt Majalt igasugust tõendmaterjali, mis valgustaks Watergate-afääri.

29. märts 1974: Valge Maja nõustub ja Nixon annab välja kirjaliku kokkuvõtte helilintidest.

30. märts 1974: Nixoni versioon kokkuvõttest avaldatakse, kuid need sisaldavad suuri tühimikke. Nixoni vande- ja muid ütetuid sõnu on tsenseeritud.

9. mai 1974: Esindajatekoja juriidiline komisjon hakkab uurima võimalust viia Nixon riigikohtu alla.

24. juuli 1974: Nixon on sunnitud alluma ülemkohtu otsusele ja nõustub välja andma 64 helilinti.

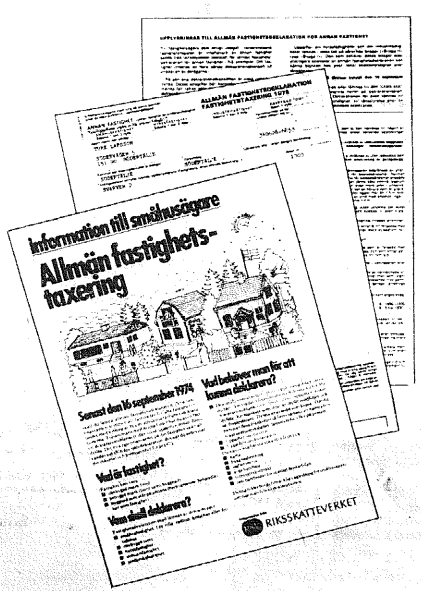
27. juuli 1974: Seadusekomisjon soovitab esindajatekojal anda Nixon riigikohtusse.

1. augusti 1974: Ehrlichman saab vanglakaristuse valevandumise eest. Kaks päeva hiljem mõistetakse vangi ka Dean.

5. august 1974: Nixon tunnistab üles, et ta on varjanud fakte Watergate-asjas. Ta ütleb end kahjatsevat, et ta valetas oma staabile, juriidilistele nõuandjatele ja ameerika rahvale.

9. august 1974: Nixon lahkub. Gerald Ford uus Ameerika president.

Saabub kõigile kinnisvaraomanikele

Üldise kinnisvaratakseerimise puhul

Tänavu peavad kõik kinnisvaraomanikud andma ära üldist kinnisvaradeklaratsiooni. Kaks deklaratsiooniblanketti koos muu informatsiooniga saabuvad otse postkasti kõigile kinnisvaraomanikele selle kuu lõpus.

Ühel blankettidest on teatud andmed täidetud. See blankett tuleb saata ametivõimudele. Teine blankett on ette nähtud koopiana. Blankettide juurde kuulub ka informatsioonileht juhistega, mis ühtlasi selgitavad teatud blanketil leiduvaid väljendus i.

Rohkem blankette on olemas läänivalitsuses, kohalikus tulumaksuametis või postil.

Kõik need, kes omavad väikemaju või põllumajandit saavad peale selle veel broshüüri, milles näidatakse kuidas blanketti tuleb täita.

Hiljemalt 16. septembril 1974 peab deklaratsioon olema ära antud kohalikule maksuametile, mis koos läänivalitsusega annab vajaduse korral rohkem informatsiooni.

RSV RIKSSKATTEVERKET